

R. Vuorinen, M. Karjalainen, H. Myllys,  
U. Talvi, E. Uusi-Rauva & K. Holm

Opintojen ohjaus  
korkeakouluissa  
-seuranta 2005

*ISBN 952-206-020-8*

*Julkaisija: Korkeakoulujen arviointineuvosto*

*Layout: Pikseri Julkaisupalvelut*

# Esipuhe

Korkeakoulujen arviointineuvosto toteutti vuonna 2001 Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa -arviointiprojektin Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijajyhdistysten Liiton (SAMOK ry) aloitteesta. Siinä arvioitiin ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opintojen ohjausjärjestelmän toimivuutta opiskelijoiden tarpeiden ja ohjauksen kysynnän kannalta. Silloiseen arviointiin osallistui 25 korkeakoulua, joista kymmeneen tehtiin arviointivierailu. Arviointiraportti on kuvaus arviointiin osallistuneiden korkeakoulujen opintojen ohjauksesta. Sen lisäksi se sisältää kansallisia ja korkeakoulukohtaisia suosituksia ja hyviä käytänteitä korkeakoulujen opintojen ohjauksen kehittämiseksi.

Seuranta päätettiin toteuttaa keväällä 2005. Arviointiryhmä toivoi saavansa tietoa aikaisemmassa arvioinnissa annettujen keskeisten kansallisten suositusten toteutumisesta korkeakouluissa. Lisäksi se päätti tarkastella opintojen ohjauksen roolia osana korkeakoulun organisaatiota ja strategista tavoitteiden asettelua. Tärkeäksi koettiin myös se, jakautuuko opintojen ohjaus tasaisesti opiskelijan opintopolulle.

Seurantaan osallistuivat yhtäältä etukäteen ilmoittautuneet korkeakoulut. Toisaalta arviointiin osallistuminen haluttiin mahdollistaa myös niille korkeakouluille, jotka eivät olleet osallistuneet edelliseen arviointiin. Mahdollisuudesta osallistua seurantaan tiedotettiin suoraan kaikkiin korkeakouluihin. Lisäksi siitä (keväällä 2005 tehtävästä seurannasta) informoitiin Oped Exo -hankkeessa ja Walmiiksi Wiidessä Wuodessa (W5W) -tutkintorakenneuudistuksen tukihankkeessa työskenteleviä. Näistä kahdesta valtakunnallisesta hankkeesta saatiin arvokkaita kommentteja itsearviointikysymysten muotoiluun. Kiitokset kuuluvat kaikille arvioinnin toteuttamisessa mukana olleille. Korkeakoulujen itsearviointien analyysistä ja raportin valmistelusta arviointitulosten osalta vastasivat tutkijat Raimo Vuorinen ja Merja Karjalainen.

Raportit ”Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa” ja ”Opintojen ohjaus korkeakouluissa -seuranta 2005” muodostavat yhdessä kokonaisuuden. Ensimmäinen arviointiraportti kuvaa suomalaisten korkeakoulujen opintojen ohjauksen tilaa 2000-luvun alussa. Raportissa annettiin suosituksia opintojen ohjauksen kehittämiseksi. Seurannassa ei päivitetä kattavasti kaikkea sitä tietomäärää, joka aikaisemmassa arvioinnissa kerättiin. Seurannassa korkeakou-

lut arvioivat itse opintojen ohjauksessa tapahtunutta kehitystä. Seurannassa keskitytään aikaisemmassa arvioinnissa tehtyjen suositusten mukaisten toimenpiteiden etenemisen tarkasteluun.

Tähän seurantaraporttiin on kerätty arvioinnissa nousseita kehittämisajatuksia. Arvioinnissa haluttiin tarkastella opintojen ohjausta kokonaisvaltaisesti eikä niinkään arvioida yksittäisiä korkeakouluja. Näin ollen raporttiin kootut kehittämisajatuksukset ovat hyödynnettävissä eri korkeakoulujen käyttöön. Toivomme raportin kuluvaan korkeakouluissa työskentelevien ja opiskelevien kässissä kuten edellisenkin raportti on kulunut. Suosittelemme tämän uuden raportin lisäksi palaamaan myös aikaisemmasta arvioinnista kirjoitetun raportin pariin. Neljä vuotta sitten tehdyt suositukset ovat edelleen käyttökelpoisia ja tarpeellisia.

Helsingissä 5.9.2005

*Hanna Mylly*

Arviointiryhmän puheenjohtaja

# Sisällys

<b>1</b>	<b>Johdanto</b>	<b>7</b>
1.1	Opintojen ohjauksen arvioinnin tulokset lähtökohtana	7
	<i>Arvioinnin näkökulmat ja rajaukset</i>	8
	<i>Arviointimenetelmät</i>	8
1.2	Opintojen ohjauksen taustaa	9
1.3	Opintojen ohjauksen ajankohtaiset haasteet	12
<b>2</b>	<b>Seurannan toteutus</b>	<b>15</b>
2.1	Korkeakoulujen itsearvioinnit	15
2.2	Seurannan tavoitteet	16
2.3	Seurannan kohde, rajaukset ja suunnittelu	17
2.4	Seurantaan osallistuneet hankkeet ja korkeakoulut	18
<b>3</b>	<b>Opintojen ohjaus korkeakouluissa</b>	<b>20</b>
3.1	Opintojen ohjauksen lähtökohdat	21
3.2	Opintojen ohjauksen laajuus	27
3.3	Henkilöstön roolit ohjauksen toteutuksessa	38
3.4	Opintojen ohjauksen suunnittelu	41
3.5	Opetusministeriö ohjaustoimintaa tukemassa	48
<b>4</b>	<b>Miten korkea-asteen ohjausta tulisi tulevaisuudessa kehittää?</b>	<b>52</b>
	<b>Lähteet</b>	<b>61</b>
	<b>Liitteet</b>	
1:	Opintojen ohjauksen seuranta-arviointi	62
2:	Strategisia kysymyksiä korkea-asteen ohjauksen kehittämiseksi OECD:n ja EU:n jäsenmaissa	66



# 1 Johdanto

## 1.1 Opintojen ohjauksen arvioinnin tulokset lähtökohtana

Seuranta on arviointiprosessin oleellisen tärkeä osa ja samalla seurannan toteuttaminen vastaa kansainvälistä korkeakoulutuksen arviointikäytäntöä. Suomen korkeakoulujen rehtorit ovat toivoneet, että Korkeakoulujen arviointineuvosto kiinnittäisi huomiota arviointien ja seurantojen käytön tehostamiseen. On selvää, että korkeakoulujen laadunvarmistuksessa tieto lähestyvistä seurannasta on yksi keino sitouttaa korkeakouluja oman toimintansa kehittämiseen. Samalla Korkeakoulujen arviointineuvostolle itselleen seurannat tuottavat palautetta arviointien kehittämiseksi.

Arviointiprosessin koko elinkaari kestää keskimäärin neljä–viisi vuotta. Toteutus alkaa johtoryhmän valitsemisesta, etenee itsearviointien ja ulkoisen arvioinnin kautta raportointiin ja päättyy viimein seurantaan. Korkeakoulujen arviointineuvosto on sisällyttänyt vuosien 2004–2007 toimintasuunnitelmaansa useiden aikaisemmin tehtyjen koulutusala- ja teema-arviointien seuranta-arvioinnit. Vuoden aikana päätettiin toteuttaa viisi seurantaa: opintojen ohjauksen, vieraskielisen opetuksen, konetekniikan, avoimen yliopiston sekä media ja viestintäalan. Yleisesti on katsottu, että noin kolme vuotta arviointien raportoinnista on sopiva aika aloittaa seuranta.

Opintojen ohjauksen seuranta pohjautuu Korkeakoulujen arviointineuvoston vuosina 2000–2001 toteuttamaan opintojen ohjaus korkeakouluissa - arviointiprojektiin, jonka päämääränä oli tukea opintojen ohjauksen kehittämistä yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Vuoden 2001 arvioinnin erityisenä tavoitteena oli

- tunnistaa miten ohjaus toteutuu opiskelijan ja korkeakoulun kannalta; silloisen tilanteen valtakunnallinen kartoitus
- kiinnittää huomiota siihen, miten opintojen ohjausta koskevat strategiat ja käytännöt kohtaavat
- tunnistaa opintojen ja oppimisprosessin etenemisen kannalta kriittiset kohdat ohjauksessa; kehittämishaasteiden esittäminen
- tuottaa tietoa arvioinnin tuloksena havaituista hyvistä käytänteistä ja esittää tältä pohjalta suosituksia asian kehittämiseksi; kehittämisvälineiden tuottaminen.

Tarkoituksena oli, että arviointi tuottaisi laadullista tietoa opintojen ohjauksen nykytilasta ja hyvistä käytänteistä, jota korkeakoulut voivat käyttää hyväkseen kehittäessään opintojen ohjausta.

## Arvioinnin näkökulmat ja rajaukset

Opintojen ohjausta arvioitiin erityisesti kahdesta näkökulmasta: opiskelijan polun kannalta ja opintojen ohjausjärjestelmän kokonaisuuden kannalta.

Opiskelijan polun malli valittiin arvioinnin kohteeksi, koska se kattaa opiskelijan koko opintokaaren: 1) ohjaus- ja neuvontatoiminta ennen opintojen alkua, 2) ohjaus opintojen alussa, 3) ohjaus opintojen edetessä, 4) ohjaus opintojen päättövaiheessa ja 5) ohjaukseen liittyvät palaute- ja seuranta-järjestelmät. Opintojen ohjausjärjestelmän kokonaisuudella taas tarkoitettiin opiskelijoille tarjottavien ohjauspalveluiden kokonaisuutta ja korkeakoulujen ja sen ulkopuolisen ohjaushenkilöstön keskinäistä yhteistyötä. Opintojen ohjausjärjestelmän kokonaisuutta ei oltu aikaisemmin arvioitu suomalaisissa korkeakouluissa. Johtoryhmä rajasi projektin koskemaan perustutkintoon johtavien opintojen ohjausta, jotta arviointiprojekti pysyi hallittavana kokonaisuutena. Arvioinnin käytännön toteutuksesta vastasi viisihenkinen arviointiryhmä, jossa oli edustettuna ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opintojen ohjauksen käytännön asiantuntemus ja opintojen ohjauksen tutkimus.

Korkeakoulujen osallistuminen projektiin oli vapaaehtoista, omaan ilmoittautumiseen perustuvaa. Suuresta mielenkiinnosta opintojen ohjauksen kehittämistä kohtaan kertoo se, että projektiin ilmoittautui yhteensä 25 korkeakoulua. Niistä 15 oli ammattikorkeakoulua ja 10 yliopistoa. Suurin osa ammattikorkeakouluista osallistui hankkeeseen koko ammattikorkeakoulun laajuudelta, kun taas yliopistoista osallistuvat yksiköt kattoivat yhdeksän tiedekuntaa, yhdeksän laitosta ja neljä oppiainetta/koulutusohjelmaa.

## Arviointimenetelmät

Arviointimenetelmä koostui neljästä vaiheesta: 1. korkeakoulujen henkilökunnan ja opiskelijoiden laatimat opintojen ohjauksen itsearviointiraportit, 2. henkilökunnan ja opiskelijoiden itsearviointiraporttien vaihtaminen, niiden vastavuoroinen arviointi ja lausuntojen tuottaminen, 3. ulkoisen arviointiryhmän vierailut sen valitsemissa kohteissa sekä 4. arviointiprosessissa syntyneen materiaalin perusteella laadittu julkinen arviointiraportti.

Uutta arviointimenetelmässä oli korkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden vuorovaikutus, jolla pyrittiin käynnistämään aitoa kehittämiskeskustelua jo prosessin aikana sekä näin edistämään arvioinnin tulosten hyödynnettävyyttä projektin jälkeen. Koska menetelmä oli uusi, sitä testattiin ennen var-



sinaista arviointivaihetta kolmella pilottikorkeakoululla. Menetelmän testaus oli tarpeen myös siitä syystä, että haluttiin varmistua sen toimivuudesta arviointaessa opintojen ohjausta koko korkeakoulun tasolla.

Arviointiprojektia varten sekä projektiin ilmoittautuneiden korkeakoulujen henkilöstö että niiden opiskelijat laativat omat, enintään 20-sivuiset opintojen ohjauksen itsearviointiraportit. Opintojen ohjauksen itsearviointi kattoi seuraavat aihealueet:

- opintojen alku
- opiskelijan sitoutuminen/sitouttaminen
- opiskeluprosessi (sis. harjoittelu ja kansainvälinen vaihto)
- tutkinnon rakentaminen
- tutkielman, lopputyön tai opinnäytetyön tekeminen
- työelämään siirtyminen
- ohjauksen suunnittelu ja organisointi.

Arvioinnin tulokset koottiin syyskuussa 2001 julkistettuun arviointiraporttiin, joka sisälsi 54 valtakunnallista suositusta ja 37 hyvää käytännettä. Arvioinnin keskeiset kansalliset suositukset ovat tiivistäen seuraavat:

1. Opintojen ohjauksen käsitettä tulee selkiyttää.
2. Opintojen ohjaukselle tulee laatia suunnitelma.
3. Ohjauksen työnjakoa tulee kehittää toimivammaksi.
4. Opintojen ohjauksen palvelujärjestelmää tulee kehittää kokonaisuutena.
5. Ohjausmenetelmien käyttöä tulee monipuolistaa.
6. Ohjauksen tulee kattaa kaikki opiskelijan polun vaiheet.
7. Ohjausta tulee arvioida ja kehittää systemaattisesti.
8. Opintojen ohjaus tulee nostaa yhdeksi tulosneuvottelujen keskustelukohdeksi.

## 1.2 Opintojen ohjauksen taustaa

Ammattikorkeakoulu- ja yliopistolaissa sekä -asetuksissa on vain vähän korkeakoulujen opintojen ohjausta määritteleviä ohjeistuksia. Laissa (2003/351) määritellään ammattikorkeakoulujen tehtäväksi antaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin, tukea yksilön ammatillista kasvua ja harjoittaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä. Lisäksi ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa ja kehittää aikuiskoulutusta työelämäosaamisen ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi. Tärkeää on huomata, että ammattikorkeakoulujen tehtäväksi on lailla määritelty myös yksilön ammatillisen kasvun tukeminen. Nähdäksemme keskeinen keino tämän toteuttamiseksi on opintojen ohjauksen vahvistaminen ja valjastaminen aidoksi toimintatavaksi valmistaessa opiskelijoita ammatillisiin asiantuntijatehtäviin. Ammattikorkeakouluopinnoista

annetussa asetuksessa on opiskelijoiden harjoittelun ohjaus nostettu erityisesti esille. Siinä todetaan harjoittelun tavoitteeksi perehdyttää opiskelija ohjatusti erityisesti ammattiopintojen kannalta keskeisiin käytännön työtehtäviin sekä tietojen ja taitojen soveltamiseen työelämässä. Näin asetus ottaa kantaa siihen, että opiskelijoiden ohjaus on ulotettava koskemaan opintojen ohjauksen lisäksi myös muita opiskelun alueita. Lisäksi asetuksessa määritellään ohjaus keskeiseksi opettajan tehtäväksi sanomalla, että päätoimisen opettajan tehtävänä on opetus- ja ohjaustyö.

Yliopistojen lainsäädäntö painottaa myös opintojen suunnitelmallisuutta. Yliopistolain (556/2005) yleisperusteluissa hallitus on todennut, että yliopisto-opintojen pitkittyminen on Suomessa ongelma. Syitä on haettu mm. valintakoejärjestelmästä, opinto-oikeuden määrittelystä, tutkintojärjestelmästä, koulutustarjonnasta, opetusjärjestelyistä, opiskelijoiden työssäkäynnistä, yliopistojen resurssoinnista. Yliopistoille on viime vuosina osoitettu erillisrahoitusta opetuksen ja opintojen ohjauksen kehittämiseen. Yhteistyössä yliopistot ovat käynnistäneet opintojen suunnittelun ja edistymisen seurannan kehittämishankkeita. Yliopistojen opintoaikojen lyhentämiseksi on opetusministeriössä valmisteltu toimenpidekokonaisuus. Toimenpidekokonaisuus muodostuu useista opintojen tukitoimista ja yliopistolain muutoksista. Uusi toimenpidekokonaisuus pyrkii lyhentämään yliopistojen opintoaikoja opetuksen laatua parantamalla, opintojen ohjausta tehostamalla, opiskelijapalveluita kehittämällä sekä opintotuen tasoa parantamalla yhdessä opinto-oikeuden määrittelyn kanssa.

Esitetty järjestelmä sitouttaa niin yliopistot kuin opiskelijatkin nykyistä tehokkaammin opintoprosesseihin ja lyhentää siten tutkintojen suorittamisaikoja. Järjestelmä antaa edellytykset yliopistojen toiminnan tehostamiselle sekä opetuksen ja ohjauksen laadun parantamiselle. Esitys velvoittaa yliopistoja opintoprosessien sujuvaan järjestämiseen. Yliopistojen täytyy järjestää opiskelijoille riittävästi ja oikeanaikaista opintojen ohjausta, mikä parantaa opiskelijoiden asemaa nykyisestään. Opetusministeriö on myös sopinut yliopistojen kanssa tulossopimuksin, että opiskelijoiden henkilökohtaiset opintosuunnitelmat otetaan käyttöön kaikissa yliopistoissa ja kaikilla koulutusaloilla vuoteen 2006 mennessä. Opiskelijat jäsentävät opintojaan jo etukäteen ja sitä kautta vaikuttavat opintojensa kulkuun. Keskusteluilla on mahdollista välttää virhevalintoja ja tarpeettoman laajoja opintokokonaisuuksia. Tavoitteena on saada osaavaa, korkeasti koulutettua työvoimaa työmarkkinoille nykyistä aikaisemmin ja aiempaa enemmän. Työmarkkinoille sijoittuminen nopeutuu, koska opiskelijoiden työuria kehitetään jo opiskeluaikana opintojen etenemistä tukeviksi.

Uuteen yliopistolakiin (556/2005) sisältyy säännökset korkeakoulututkintoon johtavia opintoja suorittavan opiskelijan opiskeluoikeudesta. Yliopistoilla on velvoite järjestää opetus ja opintojen ohjaus siten, että opiskelija voi täysipäiväisesti opiskellen suorittaa tutkinnon tavoiteajassa. Sekä alemmaa että ylempää korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinnot viimeistään kahta vuotta niiden yhteenlaskettua tavoitteellista suorittamisaikaa pitemmässä ajassa. Pelkästään alemmaa korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinto viimeistään vuotta tavoiteaikaa pitemmässä ajassa. Pelkästään ylempää korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinto viimeistään kahta vuotta tavoiteaikaa pitemmässä ajassa.

Yliopisto voi myöntää hakemuksesta opiskelijalle, joka ei ole suorittanut tutkintoa säädettyssä ajassa, lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen. Lisäaikaa myönnetään, kun opiskelija esittää tavoitteellisen ja toteuttamiskelpoisen suunnitelman opintojen loppuun saattamisesta. Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan säädettyssä ajassa samoin kuin opiskelija, jolle ei ole myönnetty lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen, menettää opiskeluoikeutensa. Jos opiskeluoikeuden menettänyt opiskelija haluaa myöhemmin jatkaa opintojaan, hänen on haettava yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi. Opiskeluoikeuden palauttaminen ei edellytä hakemista valintamenettelyn kautta, vaan yliopisto palauttaisi sen hakemuksesta. Tavoitteena on lyhentää yliopistotutkintoon johtavien opintojen suoritusajoja ja turvata korkeasti koulutetun työvoiman saatavuus.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008 linjataan useassa kohdassa opintojen ohjauksen kehittämistarpeista. Tuki- ja ohjauspalveluiden riittävyys ja toimivuus halutaan turvata kaikilla koulutuksen tasoilla. Opintojen ohjaus nähdään hyväksi keinoksi edistäessä opintojen loppuun saattamista ja tutkintojen suorittamista. Opintojen ohjauksen lisäksi opiskelumuotojen, opintotuen sekä koulutuksen rahoituksen kehittämällä uskotaan olevan vaikutusta opintojen pitkittymisongelman ratkaisemisessa. Kehittämissuunnitelman mukaan opetuksen laatutasoa voidaan kohottaa kiinnittämällä erityistä huomiota yksilöllisiin opintosuunnitelmiin, hyväksilukemiskäytäntöihin, opiskelijoiden ohjaus- ja neuvontapalveluihin sekä keskeyttämissen vähentämisen toimenpiteisiin.

Kehittämissuunnitelmassa ammattikorkeakoulujen toivotaan lisäävän opetuksessaan opiskelijoiden opintosisältöjen yksilöllisiä valintamahdollisuuksia. Kehittämissuunnitelman mukaan tarkoituksena on vahvistaa opiskelijoiden henkilökohtaiset opintosuunnitelmat, lisätä kesäajan opetustarjontaa ja tarjota kaikissa koulutusohjelmissä mahdollisuus suorittaa vähintään 20 opintoviikkoa virtuaaliopintoina. Näiden tavoitteiden toteuttaminen vaikeuttaa ohjauk-

sen järjestämistä ja edellyttää ammattikorkeakouluissa opintojen ohjaukselle lisää voimavaroja, joustavuutta ja uusien, innovatiivisten ja tehokkaiden ohjaustoimintojen kehittämistä ja palvelumuotojen monipuolistamista.

Lisäksi voimassa oleva kehittämissuunnitelma ottaa monella tapaa kantaa aikuisopiskelijoiden ohjauksella ja neuvonnalla nähdään olevan keskeinen tehtävä yksilöllisten oppimisurien suunnittelussa.

Kehittämissuunnitelmasta on luettavissa vahva usko opintojen ohjauksen vaikutukseen opintoaikoja lyhennettäessä. Tulevina vuosina tullaan tukemaan erillisrahoituksella opintojen suunnittelun, ohjauksen ja opintojen etenemisen hankkeita.

### 1.3 Opintojen ohjauksen ajankohtaiset haasteet

Korkeakoulujen opintojen ohjauksen odotetaan ratkaisevan useita Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa kuvattuja koulutusjärjestelmän toimimattomuuden ongelmia. Yliopistojen tutkintorakenneuudistus vaatii opintojen ohjaukselta tehokkuutta ja joustoa, jolloin mahdollistetaan opiskelijoille riittävän ohjattu ja tuettu opiskelu uudistuneella opintopolulla. Ammattikorkeakouluissa ajankohtaisena haasteena on ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja opiskelevien ohjaus. Millaista ohjausta tarvitsee työnsä ohella ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittava aikuisopiskelija? Toisaalta millaiset voimavarat ammattikorkeakouluilla on tarjota laadukasta (opintojen) ohjausta aikuisopiskelijoille?

Yliopistojen tutkintorakenneuudistus ja ammattikorkeakouluissa alkaneet ylempät ammattikorkeakoulututkinnot muokkaavat suomalaista korkeakoulujärjestelmää entistä vahvemaksi duaalimalliksi. Tavoitteena on, että opiskelijoilla on mahdollisuus liikkua niin kansallisen kuin kansainvälisenkin korkeakoulujärjestelmän sisällä. Monipuoliset ja opiskelijoiden itsensä määrittelemät opintopolut edellyttävät korkeakouluilta entistä enemmän voimavaroja opiskelijoiden henkilökohtaiseen ohjaukseen ja toisaalta opiskelijoilta valmiuksia itseohjautuvuuteen. Korkeakouluissa tarjottavalta ohjaukselta odotetaan opintojen ohjauksen lisäksi tukea opiskelijan ammatilliseen ja persoonalliseen kasvuun.

Toisaalta edellä kuvatut haasteet voidaan nähdä myös mahdollisuuksina kehittää korkeakoulujen opintojen ohjausta. Globaalistuvien työmarkkinoiden ja opiskelijoiden liikkuvuuden takia korkea-asteen (opintojen) ohjauksella on ratkaistavanaan yhteisiä kysymyksiä sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Tärkeää on, että korkeakouluissa ollaan ajan tasalla ohjauksen haasteista

ja arvioidaan ohjauksen asemaa osana korkeakoulun laatua. Kansainvälisten arviointihankkeiden (OECD 2004a, 4–17) mukaan ohjauksella on etua sekä yksilöille että koko yhteiskunnalle kolmesta eri näkökulmasta.

Yksilötasolla erittäin tärkeää on huomata ohjaus elinikäisen oppimisen perustana. Opiskelijaa ohjattaessa ohjaajan täytyy huomioida myös opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja aikaisemmat oppimiskokemukset. Tällöin ohjaus on opiskelijoiden tarpeista lähtevää opintojen, ammatillisen kasvun ja elämänhallinnan tukemista. Oppimisen tavoitteet tukevat opiskelijoiden sitoutumista opintoihin, koulutusjärjestelmän toimivuutta ja tuloksellisuutta sekä jäsentävät koulutuksen ja työmarkkinoiden välistä suhdetta.

Toiseksi ohjausjärjestelyjen kehittämisen tulee kytkeytyä korkeakoulun kokonaisstrategiaan ja osaksi pysyvää laadunvarmistusta. Näin ajateltuna ohjauksen on mahdollista vastata yksittäisen opiskelijan tarpeiden lisäksi kokonaisvaltaisemmin korkeakoulun laadun ja strategian kehittämiseen. Työmarkkinoiden toimivuuden tavoitteet tarkastelevat työvoiman ja työpaikkojen tarjonnan välistä suhdetta ja auttavat sopeutumaan työmarkkinoilla tapahtuviin muutoksiin.

Toimivien ohjausjärjestelyjen avulla voidaan myös parantaa yhteiskunnallista tasa-arvoisuutta ja osallisuutta. Eri maiden välillä näiden kolmen teeman keskinäiset painotukset vaihtelivat, mutta uraohjaus nähtiin keskeisenä taloudellisen kasvun avaintekijänä.

Euroopan unionin jäsenmaissa korkea-asteen ohjaus vaihtelee tasoltaan ja laajuudeltaan. Olemassa olevat palvelut painottuvat ensisijaisesti vain opiskeluun tai yksittäisiin valintatilanteisiin. Tieto urasuunnittelusta, työmarkkinoiden toimivuudesta ja yrittäjyydestä on kokonaisuutena ohutta. Korkea-asteella on vähän koulutettuja ohjaus- ja neuvonta-alan ammattilaisia. Kokonaisuutena ohjauspalvelujen tarjonta ei vastaa kysyntää. Vain harvat opiskelijat saavat tukea urasuunnitteluunsa opiskeluaikanaan. Toisaalta palveluja on vähiten tarjolla opiskelemaan palaaville aikuisille, etäopiskelijoille, työmarkkinoille siirtyville, kansainvälisille opiskelijoille, pääainettaan vaihtaville tai opintojen keskeyttämistä pohtiville opiskelijoille. Tieto- viestintäteknologian mahdollisuuksia ohjauksessa ei vielä käytetä täysin hyväksi, jotta voitaisiin joustavammin ja kustannustehokkaammin vastata ohjauksen kysyntään ja eri asiakasryhmien tarpeisiin.

Arviointitulosten pohjalta OECD ja EU:n komissio julkaisivat yhteisen elinikäisen ohjauksen järjestämistä ja sen taustalla olevaan päätöksentekoa tukevan käsikirjan (OECD 2004b). Korkea-asteen ohjauksen kehittämiseksi kirjassa esitetään päätöksentekijöille seuraavia kehittämiskohteita:

- ohjauksen pysyvä laadunvarmistus ja palautejärjestelmien kehittäminen
- ohjauksen koordinaatio ja strateginen kokonaissuunnittelu
- työnantajien kanssa tehtävä yhteistyö
- ohjauksen integroiminen tutkintorakenteisiin
- opintojen henkilökohtaistaminen ja portfolioiden käyttöönotto
- alueellinen poikkiallinen yhteistyö
- ohjauksen tuloksellisuuden arviointi.

Monet edellä kuvatut tulokset ja kehittämissuositukset ovat samansuuntaisia kuin vuonna 2001 Suomessa toteutetussa korkea-asteen opintojen ohjauksen arvioinnissa. Lisäksi Suomi on jo toteuttanut osan kehittämissuosituksista, ja eurooppalaisittain tarkasteltuna Suomessa on hyvin kilpailukykyiset ohjauspalvelut korkea-asteella. Käsikirjassa esitetyt kehittämissuositukset ovat kokonaisuudessaan liitteessä 2.

## 2 Seurannan toteutus

### 2.1 Korkeakoulujen itsearvioinnit

Korkeakoulujen arviointineuvosto valitsi 14.2.2004 pidetyssä kokouksessaan seurantaan valmistelevalle työryhmän puheenjohtajaksi T&K-suunnittelija **Hanna Myllyksen** Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja 27.1.2005 pidetyssä kokouksessa työryhmän jäseniksi toimistopäällikkö **Ulla Talven** Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta, tutkija **Raimo Vuorisen** Jyväskylän yliopiston koulutuksen tutkimuslaitokselta ja professori **Erkki Uusi-Rauvan** Tampereen teknillisestä yliopistosta. Työryhmän sihteerinä ja projektisuunnittelijana toimi **Karl Holm** KKA:sta.

Seurannasta vastannut työryhmä laati yhdessä arviointitiedon kokoamista varten tarvittavat lomakkeet. Itsearviointikysymykset päädyttiin kohdentamaan korkeakouluissa kolmelle eri taholle: opiskelijoille, korkeakoulun hallinnolle ja ohjaustehtävissä toimiville. Itsearviointilomakkeiden laadinnassa hyödynnettiin aiemmassa arvioinnissa käytettyjä kysymyksiä. Ensimmäiset versiot lähetettiin kommentoitavaksi ohjauksen valtakunnallisiin kehittämishankkeisiin (Oped-exo ja W5W). Saatujen palautteiden perusteella lomakkeita tarkennettiin. Tuossa vaiheessa lomakkeessa olleet opintojen ohjauksen toteutumisen määrällistä tietoa kartoitettavat kysymykset muutettiin laadullisiksi. Tämä tehtiin sen vuoksi, että vuoden 2001 arvioinnissa lähestymistapa oli laadullinen. Toiseksi otos korkeakouluista olisi ollut varsin pieni, eikä tämän perusteella olisi voitu tehdä luotettavia yleistyksiä ohjauksen tilasta.

Arviointitiedon kokoaminen toteutettiin verkkokyselynä. Korkeakoulujen arviointineuvosto lähetti 13.5.2005 tiedon arvioinnista ja vastausohjeet kyselyyn niille korkeakouluille, jotka olivat aiemmin ilmoittaneet halukkuudestaan osallistua arviointiin. Tämän lisäksi lähetettiin tieto vielä kaikille korkeakouluille mahdollisuudesta osallistua verkkokyselyyn. Korkeakouluilta pyydettiin vastaukset kyselyyn 3.6.2005 mennessä. Korkeakoulujen pyynnöstä vastausaikaa jatkettiin 10.6.2005. saakka.

Aineiston analyysistä Koulutuksen tutkimuslaitoksella vastasivat tutkijat **Merja Karjalainen** ja **Raimo Vuorinen**. Ennakkotuloksia käsiteltiin arviointityöryhmän kokouksessa 15.6.2005. Työryhmä keskusteli aineiston sisällöstä ja jatkoanalyysissä käytettävistä painotuksista. Näiden perusteella tarkempi analyysi tehtiin kesä–heinäkuussa 2005.

## 2.2 Seurannan tavoitteet

Vuonna 2001 tehty arviointi ja 2005 tehty seuranta muodostavat jatkumon. Seurannan lähtökohdaksi määriteltiin ensimmäisen arvioinnin seuraavat kahdeksan kansallista suositusta:

1. Opintojen ohjauksen lähtökohtana tulisi olla opiskelijan vastuu omista opinnoistaan ja toisaalta korkeakoulun vastuu koulutuksen ja opintojen ohjauksen järjestämisestä siten, että opiskelijan on mahdollista rakentaa itselleen elinikäisen oppimisen ja työelämän kannalta mielekäs tutkinto, joka on suoritettavissa mielekkäässä ajassa.
2. Korkeakoulujen tulisi järjestää opintojen ohjauspalvelut porrastetusti siten, että jokaiselle opiskelijalle on tarjolla korkeakoulun määrittelemä minimimäärä opintojen ohjausta ja lisäksi tarpeidensa mukaista lisä-ohjusta.
3. Opintojen ohjauksen tulee kattaa kaikki opintojen eri vaiheet (ennen opintojen alkua, alkuvaihe, keskivaihe, oppinnäytetyön laadinta ja työelämän siirtyminen) ja osa-alueet (oppimisen ja opiskelun ohjaus, ammatilliseen suuntautumiseen liittyvä ohjaus ja persoonallisuuden kehittymiseen liittyvä ohjaus). Ohjauksisällöistä huomiota tulee kiinnittää opintojen tavoitteellisuutta tukevien henkilökohtaisten opintosuunnitelmien laadintaan ja seurantaan. Ohjausmenetelmistä erityisesti ryhmäohjauksen ja verkko-ohjauksen (intra- ja internet) käyttöä tulee tehostaa.
4. Opettajan ja opiskelijan välisellä vuorovaikutuksella on opintojen ohjauksessa ja opiskelijan oppimisessa keskeinen rooli. Opiskelijalle tulisi turvata normaalien opetustilanteiden lisäksi mahdollisuus myös henkilökohtaiseen ohjaukseen.
5. Opintojen ohjaustehtävissä toimivan opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä opiskelijatuutorien koulutusta tulee kehittää ja resurssoida riittävästi.
6. Korkeakoulujen tulisi laatia kokonaisstrategiaansa perustuva opintojen ohjauksen suunnitelma, jossa on määritelty ohjauksen tavoitteet ja sisällöt. Ohjauspalveluiden koordinoitua, niistä tiedottamista ja niiden arviointia tulee lisätä.
7. Korkeakouluissa tulisi tutkia opintojen ohjauksen teoreettisia malleja ja ohjauksen palvelujärjestelmien kehittämistä.
8. Opetusministeriö voisi nostaa opintojen ohjauksen yhdeksi keskustelun kohteeksi korkeakoulujen kanssa käytävissä tavoite- ja tulossopimusneuvotteluissa.



Seurannan käynnistyessä arviointiryhmä sai korkeakouluista toiveita laajentaa arviointia ottamaan huomioon edellisessä luvussa kuvattuja opintojen ohjaukselle asetettuja odotuksia. Seuranta-arvioinnin luonteen mukaisesti ja käytettävissä olevien resurssien takia arviointiryhmä rajasi arvioinnin koskemaan seuraavia teemoja:

- ovatko aikaisemmassa arvioinnissa annetut keskeiset suositukset toteutuneet korkeakouluissa,
- onko opintojen ohjauksen rooli osana korkeakoulun organisaatiota ja strategista tavoitteiden asettelua muuttunut ja
- jakautuuko opintojen ohjaus tasaisesti opiskelijan opintopolulle?

## 2.3 Seurannan kohde, rajaukset ja suunnittelu

Seurannassa opintojen ohjaus määriteltiin osaksi elinaikaista ohjausta. Euroopan unionin ministerineuvoston 28.5.2005 hyväksymän päätöslauselman<sup>1</sup> mukaan elinikäiseen oppimiseen liittyvällä ohjauksella tarkoitetaan erilaisia toimia, joiden avulla kaikenikäiset kansalaiset voivat määritellä valmiutensa, taitonsa ja kiinnostuksensa missä tahansa elämänvaiheessa, tehdä koulutukseen ja ammattiin liittyviä päätöksiä sekä hallita yksilöllistä kehityskaartaan oppimisessa, työssä ja muussa sellaisessa toiminnassa, jossa valmiuksia ja taitoja opitaan ja/tai käytetään. Esimerkkejä kyseisistä toimista ovat tietojen ja neuvojen antaminen, opinto-ohjaus, tietojen ja taitojen arviointi, opastus, neuvottelu, päätöksenteko- ja uranhallintataitojen opettaminen. Jäsenvaltioissa käytetään monenlaisia termejä kuvaamaan näihin toimiin liittyviä palveluja, mm. opinto-, ammatti- tai uraohjaus, ohjaus ja opastus, uraohjaus/-opinto-ohjauspalvelut.

Korkea-asteen kontekstissa päätöslauselman mukaiseen määritelmään sisältyvät esim. opintotoimistojen opiskelijapalvelut, ura- ja rekrytointipalvelut, kansainväliset asiat, tiedekuntien ja laitosten ohjauspalvelut sekä opiskelijaterveydenhuolto. Seurannassa käytetään termiä 'opintojen ohjaus' tarkoittamaan kaikkia näitä tarjonnan muotoja.

Opintojen ohjauksen arvioinnin seuranta koski *perustutkintoon johtavien opintojen ohjausta*. Näin ollen esimerkiksi tutkintoon sisältyvien kieliopintojen ohjaus, avoimien yliopisto- ja ammattikorkeakouluopintojen ohjaus tai jatko-tutkintoon johtavien opintojen ohjaus rajattiin hankkeen ulkopuolelle. Myös-

---

<sup>1</sup> Euroopan unionin neuvosto. 2004. Ehdotus: Neuvoston ja neuvostossa kokoontuvien jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätöslauselma politiikkojen, järjestelmien ja käytäntöjen tehostamisesta elinaikaisen ohjauksen alalla Euroopassa. Euroopan unionin neuvosto. 9286/04. EDUC 109. SOC 234. 18. toukokuuta 2004 (OR en)

kään muut opiskelijapalvelut, kuten atk-, kirjasto- tai terveydenhoitopalvelut eivätkä ura- ja rekrytointipalvelut ja kansainvälisten asiain palvelut ole sinänsä arvioinnin kohteena, vaikka niissä tapahtuvaa ohjausta sivutaankin. Samoin hankkeen ulkopuolelle rajattiin opiskelupaikan valintaa edeltävä ohjaus. Rajaus on vastaava kuin vuonna 2001 toteutetussa korkea-asteen opintojen ohjauksen arvioinnissa

## 2.4 Seurantaan osallistuneet hankkeet ja korkeakoulut

Korkeakoulujen arviointineuvosto pyysi korkeakouluja ilmoittautumaan seurantaan. Saadun palautteen mukaan seurannan ajankohta koettiin hankalaksi, koska samanaikaisesti korkeakoulujen henkilökuntaa työllistivät lukukauden päätösvaiheen lisäksi uuteen tutkintorakenteeseen ja palkkausjärjestelmään liittyvät tehtävät. Myös opiskelijoilta kysyttävän palautteen kokoaminen todettiin olevan hankalaa lukukauden loppuvaiheessa. Lopulta hankkeeseen ilmoitettiin kaikkiaan 18 ammattikorkeakoulua ja 11 yliopistoa. Käytännössä korkeakoulujen oli vaikea nimetä kysymyksiin vastaajat, mikä saattoi lopulta vaikeuttaa tulosten ympäröyksiin vastauksiin. Seuraavassa taulukossa ovat kootuna arviointilomakkeisiin vastanneet korkeakoulut.

Taulukko 1. Seurantaan osallistuneet yliopistot ja ammattikorkeakoulut

Korkeakoulu / yliopisto	Hallinto -vastauksia kpl	Ohjaus- henki- löstö -vastauksia kpl	Opiskelijat ja yli- oppilas- kunnat -vast. kpl	Mukana arvioinnissa vuonna 2001	Arviointi- käynti vuonna 2001
Arcada – Nylands svenska yrkehögskola			1	■	
Diakonia-amk	1	1	1		
Etelä-Karjalan amk	1				
Haaga Instituutti amk	1	1			
Hki amk Stadia		1	1		
Humanistinen amk	1		1		
Hämeen amk	1	1		■	■
Keski-Pohjanmaan amk		2			
Laurea amk		1			
Oulun seudun amk	1		1	■	
Pirkanmaan amk	1	1	1	■	
P-Karjalan amk	1	5	1		
Satakunnan amk	1			■	
Savonia- amk		1	1		
Tampereen amk	1	1		■	
Turun amk	1	1	1	■	
Vaasan amk	1			■	
Yrkeshögskolan Sydväst	1	1		■	■
Helsingin yliopisto			2	■	■
Joensuun yliopisto	1			■	■
Jyväskylän yliopisto	1	1			
Kuopion yliopisto	1	1	3		
Lapin yliopisto	1			■	■
Lappeenrannan teknillinen yliopisto		1		■	
Oulun yliopisto	3	1		■	
Tampereen yliopisto	2	1	3		
Teknillinen korkeakoulu			1	■	
Turun yliopisto			1	■	
Vaasan yliopisto	1		1		

## 3 Opintojen ohjaus korkeakouluissa

Seuraavaksi tarkastellaan korkeakoulujen opintojen ohjauksen nykytilaa suhteessa vuoden 2001 arvioinnin suosituksiin. Seurannan arviot perustuvat pääosin arviointikyselyyn vastanneiden korkeakoulujen hallinnon ja ohjaushenkilöstön vastauksiin. Korkeakoulujen vastausten laajuus vaihtelee muutamista yksittäisistä kommenteista hyvinkin laajoihin ja systemaattisiin ohjauksen järjestämistä koskeviin taustadokumentteihin. Analyysissa hyödynnettiin myös opetusministeriöltä erikseen saatua tietoa, joka koski korkeakoulujen ja opetusministeriön välisiä tulos- ja tavoitesopimuksia.

Seitsemästä korkeakoulusta opiskelijoiden vastaukset saatiin opiskelijajärjestöjen johtotehtävissä olevilta. Kymmenen korkeakoulun osalta vastaukset ovat yksittäisten opiskelijoiden kommentteja. Vuoden 2001 arvioinnin opiskelija-aineisto oli korkeakoulun ylioppilaskuntien tai opiskelijajärjestöjen koomia laajempia opiskelijapalautteita. Tämän johdosta tässä seuranta-arvioinnissa on mahdotonta tehdä yleistyksiä esimerkiksi palvelujen riittävydestä koko korkeakoulun opiskelijakunnan kannanottona. Myöskään korkeakoulut eivät vastauksissaan yksittäisiä kommentteja lukuun ottamatta esittäneet systemaattisia ja kattavia yhteenvetoja saamistaan opiskelijapalautteista.

Seurannassa ei ole seurattu aiempien suositusten toteutumisesta yksittäisten korkeakoulujen osalta, koska nyt on mukana korkeakouluja, jotka eivät osallistuneet vuoden 2001 arviointiin. Lisäksi vuoden 2001 arviointiin osallistuneista korkeakouluista osa ei vastannut tähän seurantakyselyyn.

Koska arviointiaineisto on varsin niukkaa eikä kaikilta osin yhteismitallista, sen perusteella ei voi tehdä yksiselitteisiä ja pitkälle meneviä johtopäätöksiä korkeakoulujen ohjauksen tilasta. Seurannassa arviointiryhmä ei tehnyt käyntejä korkeakouluihin verkkokyselyssä saatujen aineistojen täydentämiseksi. Arviointiryhmä käyttää tulkinnassaan tämän seurantakyselyn rinnalla muita tietolähteitä, mikäli niistä saadaan asiaa vahvistusta tai tämän kyselyn aineistoon nähden täysin ristiriitaisia tulkintoja. Esimerkiksi ohjausta kehitetään laajasti myös niissä korkeakouluissa, jotka eivät osallistuneet tähän seurantaan.

## 3.1 Opintojen ohjauksen lähtökohdat

### SUOSITUS 1

Opintojen ohjauksen lähtökohdaksi tulisi olla opiskelijan vastuu omista opinnoistaan ja toisaalta korkeakoulun vastuu koulutuksen ja opintojen ohjauksen järjestämisestä siten, että opiskelijan on mahdollista rakentaa itselleen oman elinikäisen oppimisen ja työelämän kannalta mielekäs tutkinto, joka on suoritettavissa mielekkäässä ajassa.

Ohjauksen järjestämistä kuvaavissa tavoitelauseissa tämä suositus näyttää toteutuneen korkeakouluissa hyvin. Käytännöt kuitenkin vaihtelevat korkeakouluittain. Korkeakoulut painottavat ohjauksen asiakaslähtöisyyttä sekä kuvaavat monipuolisesti tiedonlähteitä, joita opiskelijat voivat hyödyntää omaa tutkintonsa rakentamisessa. Yliopistot korostavat ammattikorkeakouluja enemmän opiskelijoiden omaa vastuuta opintojen suunnittelussa. Ammattikorkeakoulussa opintosuunnitelmien laatiminen nähdään opiskelijan ja ohjaavan henkilöstön yhteisenä asiana.

Korkeakoulujen ja opetusministeriön edustajilta kysyttiin opintojen ohjauksen merkitystä opintojen suoritusaikoihin. Opetusministeriö korosti, että ohjauskysymykset ovat keskeisesti mukana sekä yliopistojen tutkintouudistuksen, opintojen edistämisen että opiskelijavaihtojen kehittämisessä. Opintojen ohjauksen keinoin pyritään edistämään koulutukseen nopea sijoittumista ja opintojen joustavaa kulkua sekä lyhentämään tutkinnon suorittamisaikoja. Tutkintouudistuksen ja opintojen edistämisen keinoina ovat mm. opintojen ohjauksen tehostaminen, ohjauksen monipuolistaminen ja henkilökohtaisten opetussuunnitelmien käyttöönotto.

Tuloksellisuuden kannalta on tärkeää, että ohjausta on saatavilla kaikissa opintopolun vaiheissa. Ohjauksella ennen opintojen alkua on tärkeä merkitys oikean koulutus- ja uravalinnan tekemisessä. Opintojen aikainen ohjaus vaikuttaa opintojen sujumiseen sekä opiskelumotivaatioon ja opintojen loppuvaiheen ohjaus taas tukee työelämään siirtymisestä. Kun yliopistoissa otetaan käyttöön valtakunnallinen yhteishakujärjestelmä, tulee ohjaukselliset kysymykset ottaa entistä paremmin huomioon järjestelmän kehittämisessä. Tärkeää on esimerkiksi löytää keinoja välittää yliopistoja koskevaa tietoa korkeakouluihin hakeville. Ohjauksen monipuolisuuden kannalta on tärkeää, että ohjaukseen osallistuvat useat toimijatahot. Ohjausta tuottavat mm. opintotoimistojen opiskelijapalvelut, ura- ja rekrytointipalvelut, kansainvälisyyden neuvontapalvelut ja terveydenhuolto.

Korkeakouluista kolme neljännesosa oli sitä mieltä, että tehokkaan ohjauksen myötä opinnoista suoriutuminen määräajassa paranee. Toimiva ohjaus

saattaa jopa pienentää keskeyttämisriskiä, ja opinnäytteiden tehokas ohjaus nopeuttaa valmistumista. Opintojen alkuvaiheessa laadittu henkilökohtainen opiskelusuunnitelma auttaa suuntaamaan opintoja heti alusta saakka, joten turhiksi tai epäonnistuneiksi koettuja valintoja tehdään vähemmän.

Toisaalta korkeakoulut korostivat, ettei ohjauksella yksin ratkaista kaikkia ongelmia. Ohjauksella ja suoritusajoilla ei nähty olevan yksiselitteistä sidosta. Vastanneiden mukaan opintojen ohjauksen lisäksi tutkintojen suoritusaikoihin vaikuttavat monet muut tekijät. Valmistumista nopeuttavina tekijöinä mainittiin laadukas opetus, koulutusohjelmien laadukas sisältö, ryhmänä eteneminen, kurssitarjonnan joustavuus, toimivat HOPS-käytännöt, oppimisympäristöjen kehittäminen (vaihtoehtoiset opiskelumuodot, kesäopetus, virtuaaliopinnot), opintotukijärjestelmä, opinnoissa tarvittavan aineistojen saatavuus, toimiva opiskelijavalinta eli motivoituneet opiskelijat, yhteisöllinen tiedostettu vastuu ohjauksesta sekä luotettavat tietojärjestelmät ohjauksessa.

Hallinnon edustajien ja ohjaushenkilöstön mukaan korkeakoulut käyttävät erilaisia keinoja siihen, että opiskelijat saavat tehtyä opintonsa tavoiteajassa. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmatyössä lähtökohdana on ollut ydinainesanalyysi, jossa tavoitteena on tehdä jokaisen oppiaineen, tutkinnon, koulutusohjelman sisällöstä analyysi, jossa määritellään opiskeltavan aineksesta kaikkein olennaisin. Ydinainesanalyysin tavoitteena on myös tutkintojen oikea mitoitus, joka puolestaan takaa tutkintojen suorittamisen tavoiteajassa. Selkeä opetussuunnitelma, jossa tutkintoon sisältyvät opinnot ja vaihtoehdot on kuvattu yksityiskohtaisesti ja mahdollisimman selkeästi, tukee opinnoissa edistymistä. Opinto-oppaissa ym. asiakirjoissa esitetyt tiedot luovat pohjan opintojen suunnittelulle ja henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnalle.

Virtuaaliyliopisto (SVY) on selkeyttänyt opetussuunnitelmatyötä luomalla yhtenäisen tutkintorakenteiden kuvausmäärityksen puolitoista vuotta kestäneenä yliopistojen yhteistyöhankkeena. Yhtenäinen kuvaustieto helpottaa yliopistojen välistä opetusta koskevaa tiedonvaihtoa ja viime kädessä se palvelee opiskelijoita, kun he valitsevat tutkintoonsa sopivia kurseja ja sivuaineopintoja muualta kuin kotiyliopistostaan. Ammattikorkeakouluissa koulutusohjelmat rakentuvat toisiaan seuraavista opintokokonaisuuksista. Kun opiskelija etenee opintokokonaisuudesta toiseen, hän saa opinnot tehtyä tavoiteajassa. Joissakin yliopistoissa opiskelijoille annetaan lukujärjestykset.

Korkeakouluissa käyttöön otetut periodit (yleisemmin neljä, joissakin ammattikorkeakouluissa viisi) koettiin myös tärkeinä opintoja edistävänä tekijänä. Periodit takasivat sen, että opetusta on tarjolla tasaisemmin koko lukuvuoden ajalle. Pedagogisen kehittämistyön nähtiin myös tukevan opintojen etenemistä tavoiteajassa. Muita vastauksissa mainittuja pedagogisia keinoja

olivat mm. monimuoto-opetus, virtuaaliopetus ja kannettavat mikrot opiskelijoille.

Vastausten mukaan erilaiset joustavat koulutusratkaisut tukevat opiskelijoiden opinnoissa edistymistä. ”*Kuka joustaa?*” -kysymykseen vastaukset antavat erilaisia vaihtoehtoja. Hallinnon edustajat ja ohjaushenkilöstö kannustivat vastauksissaan opiskelijoita käyttämään tarjolla olevaa koulutustarjontaa monipuolisesti hyödykseen. Usein tätä joustavuutta esitettiin haettavaksi oman laitoksen ja koulutusohjelman opetusjärjestelyjen ulkopuolelta: muiden yksiköiden tarjonnasta, kesäopinnoista, avoimen ammattikorkeakoulun ja avoimen yliopistojen opinnoista tai aikuiskoulutuksen kursseista. Mielenkiintoista oli se, että joustavuus asetetaan opiskelijan vastuulle, miten hän käyttää näitä kokonaisuuksia. Vastauksista ei ilmennyt suoraan, miten muualla suoritettut opinnot liitetään omaan HOPSiin.

Korkeakoulujen hallinto ja ohjaajat kuvaavatkin suoritusajoja hidastavina tekijöinä eniten opiskelijälähtöisinä asioita, jolloin opiskelijasta itsestä on hyvin paljon kiinni se edistyvätkö opinnot vai eivät. Opintoja nopeuttavat tekijät ovat heidän mielestään ensisijaisesti opetuksen järjestämisen kysymyksiä. Korkeakoulut voivat omalla toiminnallaan auttaa ja tukea opintojen edistymistä, mutta vastausten mukaan opintoja hidastaviin tekijöihin korkeakoululla ei ole juurikaan vaikuttamisen mahdollisuuksia. Suoritusajoja hidastavina tekijöinä mainittiin mm. opiskelijoiden työssäkäynti, opiskelijoiden ihmissuhteiden ongelmat, opinnäytteen aloittamisen hidastuminen, oppimisvaikeudet, terveydelliset ongelmat, jaksamisen ongelmatilanteet ja kuumentuneet työmarkkinat.

Opiskelijat taas näkevät, että opintoja hidastavat myös opintojärjestelyt ja korkeakoulujen resurssipula: kurssien ajallinen päällekkäisyys, kurssien järjestäminen harvoin, kurssikirjallisuuden huono saatavuus sekä erilaiset rajoitteet kursseille pääsyssä. Vastaavansuuntaisia tuloksia on saatu myös Tampereen yliopiston tekemässä opiskelijakyselyssä.

Edellä esitettyjä näkemyseroja saattaa selittää se, että ohjaajien ja opiskelijoiden käsitykset ohjauksesta näyttävät eroavan toisistaan. Opiskelijatkaan eivät miellä ohjaajien tai opettajien toimintaa ohjaustyöksi.

Nykyiset korkeakoulujen ohjausjärjestelyt tukevat pääasiassa ns. aktiivisia opiskelijoita. Korkeakoulun ohjaukselle ovat haaste sellaiset opiskelijat, joita ei tavoiteta korkeakoulun normaalein tiedottamisen keinoin. Opiskelijat eivät osallistu opetus- ja ohjaustilanteisiin, eikä opiskelijoihin saada yhteyttä. Kenties he eivät edes aio suorittaa opintojaan loppuun ja pohtivat mitä haluavat elämässään tehdä ja miksi ylipäättään ovat hakeutuneet kyseiseen koulutusohjelmaan.

Vastausten perusteella korkeakoulujen vastuu opintojen ohjauksen järjestämisestä sisältää erilaisia keinoja, joita ovat mm. oppimaan oppimisen kurssit, vastaanottoajat, ainekohtaiset tukiovetukset ja tehostettu opinnäytetöiden ohjaaminen. Ohjaustoiminnassa kiinnitettiin huomiota erilaisten opiskelijoiden ohjauksellisiin tarpeisiin. Kohdennettua ja yksityiskohtaisempaa ohjausta kohdistettiin mm. välillä poissaolleille, armeijasta palaaville ja opintoaikansa ylittäneille. Korkeakouluissa tiedostettiin, että näiden erityisten ohjauksellisten tarpeiden ”löytäminen” suuresta opiskelijamäärästä on haasteellinen tehtävä.

Ohjauksen työmuotojen monipuolistaminen nähtiin tärkeänä. Lähiohjausverkostoon korkeakouluissa kuuluivat opinto-ohjaajat, opettajatuutorit, opiskelijatuutorit, mentorit, laitosten ja tiedekuntien ohjaus- sekä opetushenkilöstö. Myös ura- ja rekrytointipalvelut, kirjasto, opintotoimistot/ oppimiskeskukset tuottivat ohjauksellisia palveluja. Haasteena onkin edelleen selkiyttää näiden eri ohjaustahojen työnjakoa ja vastuita sekä nimetä kullekin opiskelijalle henkilökunnan jäsen, joka vastaa hänen opinto-ohjauksestaan. Tiedottamisen tehostaminen ja selkiyttäminen auttaa niin opiskelijoita kuin ohjaaavaa henkilöstöä.

Kaiken kaikkiaan ohjaamisella nähdään yleisesti olevan merkitystä opinnoissa edistymiselle, mutta toisaalta opiskelijoiden ja ohjaajien vastuiden määrittely on keskeistä. Tämän johdosta tarvitaan korkeakoulun sisäistä keskustelua siitä, miten tuetaan tätä omaehtoista prosessia. Lisäksi tarvitaan edelleen keskustelua ohjauksen käsitteistä, ja mikä on opetuksen ja ohjauksen suhde. Tältä osin vuoden 2001 suositus on edelleen ajankohtainen.

*”Jos ja kun HOPS tulee pakolliseksi ja vaikka tavoitteena on, että opiskelija sen laatii, niin se vaatii kuitenkin resursseja, että joku mm. katsoo ja valvoo, että tehty suunnitelma on esim. realistinen ja toteuttamiskelpoinen eli jos ohjausta halutaan kehittää ja siihen satsata (ja pitääkin satsata, tuo TE-keskuksen kokeilu on sen osoittanut), niin se vaatii enemmän resursseja. OPM vaatii tutkintoja, tutkintoja voi tulla enemmän mm. hyvällä ohjauksella, jos ei ole resursseja toimivaan ohjaukseen ei tule tutkintoja siinä laajuudessa kuin haluttaisiin ja tämä johtaa edelleen resurssien vähenemiseen. Kierre on valmis. Varmaan ohjaukseen satsaaminen ja tehostaminen vaatii myös asenteiden radikaalia muutosta ohjausmyönteisemmäksi ja laittaa miettimään mikä on riittävää ohjausta ja mikä on paapomista (yliopisto ei kuitenkaan – ainakaan vielä – ole koulu). Tätä on vain osittain vaikea koulutusohjelmatasolla ymmärtää, kun samalla pitäisi kasvattaa ja opettaa itsenäisesti toimivia maistereita ja tutkijoita.”*

Opiskelija-aineistosta oli havaittavissa, että osa opiskelijoista on iloisia oppilaitoksen patistelusta ja huolehtimisesta. (”kiitos, että vähän ”potkit” eteenpäin ja kyselit”). Opiskelijapalautteiden mukaan opintojen kehityskeskustelut ja edis-



tymisen seuranta saavat kiitosta. Keskeisintä opiskelijan opintojen edistymisessä lienee kuitenkin mielekkyyden löytäminen opinnoille. Erään yliopiston ohjaushenkilöstöön kuuluvaa kuvaa asiaa seuraavasti:

*”Ehkä eräänä keskeisenä asiana voisi sanoa, että suuri merkitys on sillä, jos opiskelija voi löytää itsestään akateemisen toimijan, hahmottaa itsensä yliopiston toimijaksi. Sen kautta voi rakentua hyvää akateemista oppimista ja osaamista. Tällöin ei tarvitse pohtia motivaatiokysymyksiä tai valinta-asioita. Itsellä heränneet kysymykset ohjaavat valintoja ja luovat motivaatiopohjan, minkä puolestaan tiedetään lisäävän opiskelukykyisyyttä > vaikuttaa suoritusajakaan.”*

Korkeakoulujen vastaukset antavat viitteitä siihen, että ohjauksen tavoitteenasettelu perustuu edelleenkin organisaation omiin tavoitteisiin. Tutkimnon suorittamista korostetaan. Vuoden 2001 suosituksen elinikäisen oppimisen ja työelämän tavoitteita ei korkeakoulujen vastuksissa juurikaan tuoda esille. Ammattikorkeakoulut tuovat esille ammatillisen kasvun ja urasuunnittelun ohjauksen tavoitteina. Opiskelijoiden asiantuntijuuden kasvun sisällöllisistä tavoitekuvauksista ei löytynyt yhtään mainintaa. Tämä on samansuuntainen tulos OECD:n ja EU:n kansainvälisten ohjauksen arviointien kanssa.

## HYVÄT KÄYTÄNNÖT

- Laitokset ja tiedekunnat ottavat opetussuunnitelmatyössään huomioon sen, että opinnot olisi mahdollista suorittaa tavoiteajassa. Korkeakoulut tekevät ydinainesanalyysi oikean mitoituksen ja laadukkaan sisällön varmistamiseksi. Jokaiselle lukuvuodelle suunnitellaan opintoja vähintään 60 opintopistettä. Periodien käyttöönotolla (lukuvuosi on jaettu neljään opetusperiodiin) on haluttu varmistaa, että opintoja on mahdollista suorittaa lukukausien alusta loppuun.
- Läsåret är indelat i fem perioder, två på hösten och tre på våren. Läroplanens struktur är baserad på moduler med egna modulbeskrivningar. Utbildningen styrs av rutinbeskrivningar och till prefektens ansvar hör att se till att dessa förverkligas och efterföljs. ledningsgruppen följer upp statistik över avlagda studieprestationer, examina, studerandes genomströmning och studiavbrott och vidtar nödvändiga stödåtgärder tillsammans med utbildningsprogram där problem kan konstateras. Vi satsar på handledning i olika form utgående från de studerandes individuella behov för att befärma att examen avläggs inom utsatt tid. Ledningen tar del av studerandes modulutvärderingar och arbetar för att avlägsna eventuella ”flaskhalsar” i studiegången. Via den årliga ”studerandebarmetern” får ledning och lärarlag information om problemen.

- Tarjolla myös vaihtoehtoisia opiskelutapoja esim. virtuaali-, monimuoto-opintoja. Samaa opintojaksoa on tarjolla eriaikaisesti mikä mahdollistaa yksilöllisen etenemisen.
- Joustavuutta ja valinnanvaraa opintoihin tuo oman yliopiston joustavan sivuaineopiskelun lisäksi JOO-opiskelun tukeminen muissa yliopistoissa. HOPSit ovat olleet käytössä mm. JOO-opiskelussa sekä eräissä oppiaineissa jo pidemmän aikaa.
- Avoimen yliopiston opetus on pääsääntöisesti maksutta perusopiskelijoiden käytettävissä, jolloin opiskeluvaihtoehdot iltaisin, viikonloppuisin ja kesäisin ovat myös käytettävissä.
- Työelämää ja opintoja yhteen sovittavassa hankkeessa pyritään löytämään ratkaisuja työssäkäyvien opiskelijoiden opintojen loppuunsaattamisen varmistamiseen.
- Käytössä on monia ohjauksen muotoja, mm. ohjauspalvelut ja erillinen ohjaushenkilöstö (amanuenssit, opintoneuvojat, opintosihteerit jne.), vertaisohjaus ja opettajatuutorointi (opetuksen yhteydessä ja siitä erillään), study group –toiminta, tuutortuvat ja ajan käytön ohjaus (opiskelijoiden ajan käytön seuranta on tehokasta ohjausta)
- Opinnäytetöiden ohjauksessa on käytetty eräillä ryhmillä ns. opinnäytetyöklินิกamallia, jossa opiskelijoiden oikea-aikainen opinnäytetyön käynnistyminen varmistuu. Klinikalla menetelmällinen ja sisällöllinen opinnäytetyökoulutus ja ohjaus toteutuvat yhtä aikaa.
- Harjoittelujaksoilla opiskelijoita ja työpaikkaohjaajia on ohjattu etsimään opiskelijalle mielekästä ja työelämälle hyödyllistä opinnäytetyön aihetta. Työpaikoilta on hankittu yhä enemmän sivuohjaajia opinnäytetöille.
- Uudet opiskelijat saavat kannettavan tietokoneen (v. 2004 lähtien), jonka tavoitteena on opintojen tehostaminen (omat tuotokset ja oppimateriaalit kulkevat mukana koko opintopolun ajan, verkko-opiskelu tehostuu ja opiskelu joustavoituu eikä ole niin kiinni ajasta ja paikasta, ei jonoja atk-luokkiin yms.)

## 3.2 Opintojen ohjauksen laajuus

### SUOSITUS 2

Korkeakoulujen tulisi järjestää opintojen ohjauspalvelut porrastetusti siten, että jokaisella opiskelijalla on tarjolla korkeakoulun määrittelemä minimimäärä opintojen ohjausta ja lisäksi tarpeidensa mukaista lisäohjausta.

Korkeakouluilta kysyttiin, onko korkeakoulussa määritelty opiskelijoille tarjottavan ohjauksen minimimäärää, ja jos on, niin millaiseksi se oli määritelty. Opiskelijoille tarjottavan ohjauksen minimi oli määrällisesti kuvattu yhdessätoista ammattikorkeakoulussa ja kolmessa yliopistossa. Kaksi ammattikorkeakoulua ja kolme yliopistoa kuvasi minimimäärää laadullisesti siten, että ohjausta tulee antaa sitä tarvitseville opiskelijoille tarpeen mukaan ja tarvittavien resurssien varaaminen oli jätetty yksiköiden tai laitosten päätettäväksi.

Minimimäärän määrittelyssä oli erilaisia tapoja. Vastaajat kuvasivat ohjaukseen varatun ajan joko kouluttajan työaikana tai opiskelijan käytössä olevana aikavarauksena eri ohjauksen muodoille. Tällöin ohjausresurssia oli kohdennettu esimerkiksi:

- henkilökohtaiseen yksilölliseen ohjaukseen: HOPS:n tarkastus, tarkentaminen ja päivitys,
- ryhmäohjaukseen,
- harjoittelun ohjaukseen,
- opinnäytetyön ohjaukseen: sisällöllinen ja menetelmällinen ohjaus, äidinkielen ohjaus, vieraan kielen ohjaus, ATK:n ohjaus
- erilaisiin opintoihin ja opiskelutaitoihin orientoiviin kursseihin,
- opiskelijatuutorointiin ja alkuinfoihin osallistumiseen,
- ohjausverkostoon laajemmin (esim. rekry, opintotoimisto, kirjasto).

### HYVÄT KÄYTÄNNÖT

- Korkeakouluissa ohjaukseen kohdennettavat resurssit kuvataan yhtä opiskelijaa kohti varattavina palveluina ohjauksen eri osa-alueilla. Tavoitteena on kuvata ohjaukseen tarvittava työmäärä henkilöstön työsuunnitelmia ja yksiköiden kokonaisbudjetoitua varten.
- Ohjauksen minimitaso on kuvattu laadullisesti; ohjauksen tavoite on turvata opiskelijalle riittävät valmiudet opintojensa läpiviemiseen. Opinto-ohjauksen organisoinnin lähtökohtana (=minimimäärä) on ajatus keskusteluyhteyden ylläpitämisestä. Riippumatta opiskelijoiden taustoista ja lähtötasosta sekä kyseessä olevasta oppiaineesta, opiskelijalla tulee kaikissa opintojensa vaiheissa olla mahdollisuus keskustella opintoihinsa liittyvistä kysymyksistä omien opettajiensa kanssa.

- Syyslukukauden alussa lähtien kaikkien koulutusohjelmien opiskelijoille nimetään ohjaaja. Tätä ei ole aikaisemmin ollut. Uusille aloittaville luokille nimetään opettajatuutorit ja heille määritellään selkeät tehtävät.

Suosituksessa 2 esitetään, että opiskelijoilla täytyisi olla mahdollisuus saada tarpeensa mukaista lisäohjausta. Opiskelijoille tarjottavaa lisäohjausta ei kyselyssä varsinaisesti kysytty, mutta monessa kohdin korkeakoulut kuvasivat niistä erilaisia ”erityisryhmistä”, joita oppilaitoksessa katsottiin opiskelevan. Lisäohjausta järjestettiin useimmiten opiskelijoille, joiden opinnot ovat viivästyneet jostain syystä. Esimerkiksi on järjestetty opinnäytetöiden talkoot, joihin pöimitään vuosittain rekisteristä ne opiskelijat, joiden opinnot ovat viivästyneet. Tässä yhteydessä tarkastetaan opiskelijan opintosuoritukset ja tehdään puuttuvien opintojen toteuttamissuunnitelma. Tällaiset korkeakoulujen toimenpiteet ovat usein reaktiivisia eivätkä ennakoivia.

*”Opinto-ohjaaja ohjaa erityisissä hops-asioissa kuten siirto-opiskelijat, nopeuttajat, pitkittyneet, poissaolleet, muualla (muissa oppilaitoksissa kotimaassa tai ulkomailla) suoritettujen opintojen hyväksiluvut.”*

*”Erillistä, henkilökohtaista ohjausta hakevat sairastelevat, talousvaikeuksissa olevat tai perheen lisäystä saavat opiskelijat. Heidän kohdallaan mahdollisuus käyttää poissaolajaksoja ratkaisee sen, valmistuuko opiskelija normiaikana.”*

### SUOSITUS 3

Opintojen ohjauksen tulee kattaa kaikki opiskelijan opintojen eri vaiheet (ennen opintojen alkua, alkuvaihe, keskivaihe, opinnäytetyön laadinta ja työelämään siirtyminen) ja osa-alueet (oppimisen ja opiskelun ohjaus, ammatilliseen suuntautumiseen liittyvä ohjaus ja persoonallisuuden kehittymiseen liittyvä ohjaus). Ohjaussisällöistä huomiota tulee kiinnittää opintojen tavoitteellisuutta tukevien henkilökohtaisten opintosuunnitelmien laadintaan ja seurantaan. Ohjausmenetelmistä erityisesti ryhmäohjausta ja verkko-ohjausta (intra- ja internet) tulee tehostaa.

Tämän suorituksen mukaan opintojen ohjauksen tulee kattaa kaikki opiskelijan opintojen eri vaiheet (ennen opintojen alkua, alkuvaihe, keskivaihe, opinnäytetyön laadinta ja työelämään siirtyminen) ja osa-alueet (oppimisen ja opiskelun ohjaus, ammatilliseen suuntautumiseen liittyvä ohjaus ja persoonallisuuden kehittymiseen liittyvä ohjaus). Vuoden 2001 arvioinnin tapaan palvelujen tarjonnan riittävyttä suhteessa kysyntään ei kysytty suoraan määrällisenä arviona korkeakoulun hallinnolta eikä ohjaushenkilöstöltä. Korkeakoulut kuvasivat vastauksissaan, mitä tietoja niissä kootaan kysynnän ja tarjonnan vastaavuuden arvioimiseksi, ja miten tätä tietoa käytetään palvelujen kokonaisarvioinnissa. Korkeakouluja pyydettiin myös kuvaamaan, miten henkilökoh-

taisten opintosuunnitelmien laatimisen ja toteutuksen ohjaus sekä opintosuunnitelmien etenemisen arvioinnin ohjaus on järjestetty. Lisäksi vastaajilta pyydettiin tietoa, miten henkilökohtaisten opintosuunnitelmien ohjaaminen (esim. resurssointi, työmuodot, henkilöstön koulutus) on huomioitu uusien opetussuunnitelmien valmistelussa siirryttäessä uuteen tutkintorakenteeseen. Aineiston analyysissä näitä vastauksia tulkittiin suosituksen näkökulmasta. Opiskelija- ja ylioppilaskunnan edustajilta asia kysyttiin suosituksen muodossa.

## Opintopolun eri vaiheet ja ohjauksen sisällöt

Korkeakoulujen hallinnon ja ohjaushenkilöstön vastausten mukaan ohjauspalveluiden kehittämisessä on huomioitu se, että ohjaus kattaa opintopolun eri vaiheet, ja eri vaiheissa painottuvat erilaiset ohjaukselliset sisällöt. Opintojen alkuvaiheessa HOPS:n laatiminen on keskiössä. Keskivaiheen sisältöinä ovat mm. harjoittelupaikan valinta ja harjoitteluohjaus. Opintojen loppuvaiheessa painottuvat sekä opinnäytetyön ohjaaminen ja urasuunnittelu. Seuraavassa on yhden ammattikorkeakoulun vastauksesta suora lainaus, joissa kuvataan ohjauksen sisältöjä eri opintovaiheissa.

”Useimmissa koulutusohjelmissä hopsin tekeminen kytkeytyy Opiskelijana ammattikorkeakoulussa –opintopakettiin. Jokaiselle laaditaan hops, jossa otetaan aiemmat opinnot huomioon. Lisäksi voidaan tehdä opintojen ajoitussuunnitelma excel-pohjaan. Samalla painotetaan KELAn vaatimia välitavoitteita opintojen edistymisestä. Kolmannen ja neljännen periodin kuluessa käydään henkilökohtaiset hops-keskustelut, jossa analysoidaan opintojen edistyminen. Toisen lukuvuoden keväällä pidetään koulutusohjelmissä info-tilaisuus pää- ja sivuainevalinnoista. Opiskelijat vahvistavat valintansa ja samalla päivittävät hopsinsa. Valinnat päivitetään myös Winhaan. Toisena ja kolmantena vuonna hops-keskusteluita käydään useimmissa koulutusohjelmissä vain opiskelijan tarpeen mukaan, joissakin kaikkien kanssa.”

Opintojen ohjausta on viime vuosien aikana tehostettu erityisesti harjoittelun, suuntautumisen ja opinnäytetyön ohjauksen osalta. Monessa korkeakoulussa on syvennytty opinnäytetöiden ohjaukseen. Eräässä yliopistossa on käytössä ns. gradutalkoot, joihin poimitaan vuosittain rekisteristä ne opiskelijat, joiden opiskelut ovat jostain syystä venyneet. Tällöin amanuenssi tarkistaa opiskelijan opinnot puuttuvien suoritusten osalta ja keskustelee henkilökohtaisesti opiskelijan kanssa toteutussuunnitelmasta.

Korkeakoulujen hallinnon tai ohjaajien antamien vastausten perusteella ei voida arvioida, saavatko opiskelijat riittävästi opintojen ohjausta opintojen

eri vaiheessa. Tosin kaikki kyselyyn vastanneet korkeakoulut ilmoittivat keräävänsä tietoa ohjauksen tarjonnan riittävydestä suhteessa kysyntään. Tilanteen arvioinnissa käytettävän tiedon sisältö, luonne ja määrä vaihtelivat korkeakouluissa. Tietoa saadaan esim. seuraavista lähteistä:

- kurssipalautteet
- opiskelijoille suunnattavat teemakyselyt
- henkilökunnalle ja sidosryhmille suunnattavat kyselyt
- opiskelijoiden kanssa käytävät henkilökohtaiset kehityskeskustelut
- opiskelijoiden kanssa käytävät ryhmäkeskustelut
- henkilöstön kanssa käytävät keskustelut
- opiskelijapalauttejärjestelmät (esim. OPALA ammattikorkeakouluissa)
- opiskelijahallintojärjestelmät
- korkeakoulujen omat tai valtakunnalliset tilastot.

Kerätty tieto on osa korkeakoulujen laatua, jossa ohjaus on yksi teema. Eri asiakasryhmien ohjaustarpeen ja tarjonnan vastaavuuden kartoittamiseksi opiskelijoilta on koottu palautetta, millaisiin kysymyksiin tai henkilökohtaisiin elämäntilanteisiin he ovat hakeneet ohjausta ja miten tyytyväisiä he ovat olleet saamiinsa palveluihin. Korkeakoulut mainitsivat keräävänsä erikseen palautetta tutkintojen kuormittavuudesta, uudesta tutkintorakenteesta, harjoittelun ja opinnäytteiden ohjauksesta sekä henkilökohtaisten opintosuunnitelmien ohjaamisesta. Opintorekisteristä saatavia tietoja käytetään opinnoissa etenemisen seurantaan.

Opiskelijapalauttekyselyjä kehitetään useassa korkeakoulussa samanaikaisesti. Valtakunnallisten hankkeiden tarjoama vertaistuki on tässä kohden osoittautunut tarpeelliseksi, koska jo ohjaustarpeen määrittely koetaan haastavaksi:

*”Ohjauspalveluista kerätään tietoja erilaisilla kyselyillä, mm. aloituskyselyt, opintojaksopalautteet, opintojen edistämistä koskevat keskustelut, harjoitteluseminaarit jne. Kysely ei kuitenkaan ole systemaattista ja sitä on tarkoitus uudessa mallissa tehostaa. Ongelmallista kuitenkin aina on se, miten löydetään suuresta joukosta (n. 4 000 nuorisoasteen opiskelijaa) ne henkilöt, jotka todella ovat esim. henkilökohtaisen ohjauksen tarpeessa. Monet ovat tyytyväisiä esim. verkko-ohjaukseen ja ryhmäohjaukseen. Henkilökohtaisen ohjauksen tarpeessa olevien henkilöiden löytäminen tulee edelleen olemaan haaste, vaikka kehitämme palautejärjestelmää sähköiseen kyselyjen ja kehityskeskustelujen kautta. On vain uskottava, että opiskelijat alkavat huomata, että opintojen ohjaajan puoleen voi kääntyä koska vaan ja missä asiassa vaan, eikä tarvitse hävetä tai pelätä. Useimmiten opiskelijat kuitenkin vain jäävät tulematta tai tekevät muita ratkaisujaan hake-matta neuvoa. Vertaistuutorointiin uskomme myös vahvasti.*

*Osaksi ohjauspalvelujen kysynnässä ja tarpeissa on kyse myös siitä, mieltävääkö opiskelijat aina ja mitä opintojen ohjaukseksi. Esim. ammatillista ohjasta tulee opintojen aikana varsin paljon, mutta opiskelijat eivät välttämättä miellä sitä ohjaukseksi tai esim. harjoittelusta keskustelemista tai infotilaisuuksia ei välttämättä mielletä ohjaukseksi. On siis tärkeää kertoa opiskelijoille myös selkeästi se, mitä kaikkea opintojen ohjaukseen kuuluu, Kv-opintojen ohjausta myöten.”*

Kerätyn tiedon perusteella korkeakoulut pyrkivät arvioimaan ohjauksen riittävyyttä ja kattavuutta. Saatuja palautteita käsitellään ohjauksen työryhmissä ja ohjauksesta vastaavan henkilöstön kokouksissa. Välittöminä toimenpiteinä palautteen perusteella korkeakoulut ilmoittavat tehostavansa opintoasioista tiedottamista sekä päivittävänsä nettisivuja, oppaita ja muuta kirjallisesti jaettavaa materiaalia. Toimintasuunnitelmia päivitetään ja painotuksia tarkennetaan olemassa olevien toimintaresurssien rajoissa:

*”Yliopiston opetuksen arviointi- ja kehittämisneuvosto sekä koulutussuunnittelutoimikunnat seuraavat kyselyjen tuloksia sekä järjestävät koulutustilaisuuksia, joissa keskustellaan asiasta.”*

*”Rehtorin toimistoa varten OPALA -kyselyistä tehdään yhteenvedot, ja samassa yhteydessä katsotaan myös pidemmän aikavälin muutoksia. Mikäli erityisiä poikkeamia koulutusohjelmatasolla on havaittavissa (esim. ohjauksen toimivuus laskusuunnassa), on vararehtorin mahdollisuus ottaa asia esille koulutusohjelmien kanssa käytävissä toimintasuunnitelmia koskeissa keskusteluissa (missä on koolla laajasti koulutusohjelman henkilöstöä ja opiskelijoita) sekä koulutusohjelmajohtajien kanssa käydyissä kehityskeskusteluissa. Asioita on mahdollista käsitellä myös kuukausittain kokoontuvassa opotiimissä, tai opojen kanssa käydyissä henkilökohtaisissa keskusteluissa, jotta asioihin saadaan laadullisia ulottuvuuksia.”*

Tuloksia tarkastellaan myös korkeakoulujen sisäisissä tulosneuvotteluissa. Palvelujen riittävyyden arviointi oli vielä hajanaista, mutta vastausten mukaan korkeakouluissa oli tavoitteena pysyvämpien palautejärjestelmien kehittäminen:

*”Arviot ohjauspalvelujen riittävyydestä ja kattavuudesta ovat hajanaiset. Koulutusohjelmien vetäjillä on ns. näppituntuma asioista, opintojen ohjaajilla niin ikään. Kun kunnollista seurantajärjestelmää ei ole toistaiseksi ollut (mutta tulee siis alkaen 1.8.), on palvelujen riittävyys ja kattavuus melko tavalla uskon varassa. Kun opojen määrä kasvaa, se pelkästään jo tulee lisäämään tietoja ohjauksen tarpeesta, mutta eniten luotamme kyselyihin. Siitä huolimatta henkilökoh-*

*taisen ohjauksen tarpeessa olevien opiskelijoiden ”seulonta” ei koskaan voi tulla varmaksi (ks. ed. vastaus). Riittävyttä ja kattavuutta on tällä hetkellä pyritty mitoittamaan myös valtakunnallisten suositusten perusteella sekä tilastotiedoilla siitä, paljonko yleensä keskimäärin opiskelijat tarvitsevat ohjausta. Opiskelijaterveydenhuollon kanssa yhteistyössä myös pohditaan asiaa. Asia on vaikea.”*

Opiskelija- ja ylioppilaskunnan jäseniltä myös kysyttiin, miten ohjaus kattaa kaikki opiskelijan opintovaiheet. Tämän seuranta-arvioinnissa saadun suppean aineiston viesti on samansuuntainen kuin vuoden 2001 arvioinnissa. Alkuvaiheen ohjaus koettiin hoidetun hyvin. Samoin opinnäytetyön ohjaus on opiskelijoiden näkökulmasta kunnossa. Keskivaiheen ohjaus koettiin kaikkein vähäisimpänä.

Opiskelijoiden vastauksien mukaan ohjauksen sisällöistä painottuvat oppimisen ja opiskelun ohjaus. Urasuunnittelun ja ammatillisen kasvun tukeminen korostuvat opintojen loppuvaiheessa. Persoonallisuuden kehittymistä ei ohjauksessa juurikaan tarkasteltu. Opiskelijoiden vastausten perusteella ohjaus painottuu vuoden 2001 tapaan tutkintojen suorittamisen varmistamiseksi. Elinikäisen oppimisen tai henkilökohtaisen elämäntilanteen ja urasuunnittelun hallinnan taitojen kehittäminen on korkeakouluissa ohutta.

Vastausten perusteella korkeakoulut kuvaavat, että ohjauksen tarpeesta on tietoa, mutta palveluja ei välttämättä osata hakea tarvetta vastaavasta palvelusta. Vastaavasti tarjottujen palvelujen kuvaus ei avaudu palveluja hakevalle tai hakeutumiseen vaikuttaa palvelun saatavilla olo ja helppo tavoitettavuus. Esimerkiksi opintotoimistosta haetaan opintojen sisältöön liittyviä ohjeita tai opetushenkilöstöltä haetaan opintojen suorittamisaikatauluihin tai opintojen logistiikkaan liittyviä tietoja. Palvelujen läpinäkyvyyttä tulisi lisätä, jotta asiakas voisi arvioida palvelujen soveltuvuutta omaan tarpeeseen.

## Henkilökohtaisen opintosuunnitelman laadinta ja seuranta

Korkeakouluissa näyttää olevan useita erilaisia tulkintoja siitä, mikä henkilökohtainen opiskelusuunnitelma on. HOPS voidaan nähdä joko suppeana tai laajana opintojen suunnittelun työvälineenä. Suppean tulkinnan mukaan HOPS tarkoittaa sitä, että suunnitelmaan kootaan ne kurssit/opintokokonaisuudet, jotka opiskelija aikoo sisällyttää tutkintoonsa. Opiskelija tekee valintansa opetussuunnitelman suunnassa, ts. opetussuunnitelma määrittellee, mitä HOPS:iin voidaan sisällyttää. Laajemman määrittelyn mukaan HOPS on ammatillisen kasvun väline. Tällöin HOPS:ssa kuvataan se asiantuntijuus tai ammattitaito, jota koulutuksen aikana kehitetään. Kolmanneksi HOPS voidaan nähdä myös urasuunnittelun välineenä, jolloin HOPS-työskentelyn taustalla on elinikäisen oppimisen lähtökohta. Vastauksissa oli eroja eri korkeakoulu-



muotojen kesken. Ammattikorkeakouluissa HOPS nähtiin sekä suppeassa että laajassa mielessä; ammatillisen kasvun kuvauksena ja kurssikokoelmana. Yliopistoilla ei puhuttu ammatillisesta kasvusta yhdessäkään vastauksessa. Yliopistoilla HOPS näyttää olevan ensisijaisesti niiden kurssien ja opintokokonaisuuksien kuvaus, jotka opiskelija aikoo suorittaa opintojensa aikana.

Ammattikorkeakoulujen vastauksissa korostui HOPS-työskentelyn prosessimaisuus. Opiskelijat laativat HOPS:n opintojensa alkuvaiheessa, ja esim. opettajatuutorit tukevan suunnitteluprosessia. Opettajatuutori ja opiskelija käyvät laaditusta HOPS:sta kehityskeskusteluja, joissa suunnitelmaa päivitetään eri opintovuosien aikana. Ammattikorkeakouluissa oli usein laadittu opilaitoksen yleinen HOPS- ja kehityskeskustelurunko, jota käytettiin. Eräässä ammattikorkeakoulussa HOPS-työskentelyyn osallistuvat myös työelämän mentorit.

Yliopistojen vastauksissa sitä vastoin oli havaittavissa se, että muutamien yksittäisten hyvien käytäntöjen rinnalla HOPS on vielä suhteellisen uusi työväline, josta ei ole laajempaa kokemusta. Käytäntöjä HOPS:n laatimiselle, siitä keskustelulle ja päivittämiselle ei juurikaan aineistossa esitetty. Yliopistojen eri tiedekunnat olivat laatineet HOPS-rungon, mutta laitoksilla on suuri vapaus päättää käytetäänkö laadittua runkoa vai muokattiinko sitä oman laitoksen toimintaan paremmin sopivaksi. Vasta viime aikoina HOPS:sta on järjestetty henkilöstölle koulutusta, joka osaltaan auttaa HOPS-työskentelyn läpivientiä. Valtakunnalliset kehittämishankkeet ovat olleet aktiivisia henkilöstökoulutuksen toteuttajia ja tukimateriaalien tuottajia.

Joissakin korkeakouluissa oli suunnitelmia liittää HOPS:n laatiminen johonkin opintokokonaisuuteen (esim. Korkeakouluopintoihin orientoituminen). Näin opiskelijoita ohjataan HOPS:n laatimiseen ja opiskelija saa siitä opintosuorituksen.

Vastauksissa tuotiin esille myös HOPS:n laatimisen motiiveja. HOPS auttaa opiskelijaa suunnittelemaan tulevia opintoja, se suuntaa harjoittelupaikan valintaa ja ohjaa opinnäytetyön aiheen valintaa. Lisäksi HOPS:n pohjalta voidaan seurata opiskelijan opintojen etenemistä

HOPS-työskentely liitettiin myös korkeakoulun toiminnan kehittämisen laajempaan kehikkoon. Joissakin korkeakouluissa HOPS nähtiin osana laatu- ja järjestelmää, pedagogista strategiaa tai ohjauksen strategiaa. HOPS kuvattiin välineenä, jolla kerätään tietoa toiminnan tuloksellisuudesta. HOPS-työskentelyllä on korkeakoulussa joku määritelty vastuutaho, joka vastaa HOPS-työskentelyn kehittämisestä. HOPS:n kehittäminen kytkeytyy myös tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämiseen (esim. eHops). Joissakin korkeakouluissa oli tehty jäsenyys ohjausprosessista, jossa on määritelty ohjausvastuut ja työnjako.

Uuden tutkintorakenteen mukaisten henkilökohtaisten opintosuunnitelmien ohjausta oli ennakoitu korkeakouluissa vaihtelevasti. Osa korkeakouluista oli resurssoinut ohjaukseen varattavan ajan osaksi henkilöstön työvelvollisuutta. Joissakin vastauksissa ilmaistiin huoli tähän tehtävän edellyttämistä resursseista. Resursseja ei koettu olevan missään tapauksessa riittävästi, isot opiskelijamäärät eivät vastausten mukaan mahdollista yksilöllistä ohjausta.

Ohjauksen työmuotojen kehittämiseksi korkeakoulut olivat käynnistäneet seuraavia toimenpiteitä:

- korkeakouluihin oli rakennettu uusia työnkuvia (esim. ryhmäohjaajat, ohjauksen koordinaattori),
- ohjausta tekevien tahojen/henkilöstöryhmien/ henkilöiden työnkuvia ja vastuita selkeytetty,
- ohjauksen läpinäkyvyyttä pyritty lisäämään,
- opetussuunnitelmien selkeyteen kiinnitetty huomiota HOPS:n laatimisen helpottamiseksi
- sekä opiskelijoiden että ohjaushenkilöstön käyttöön on rakennettu erilaisia lomakepohjia,
- eHOPS:n ja digitaalisen portfolion rakentaminen opiskelijoiden käyttöön,
- HOPS-opintojakso,
- ohjauksen strategian laatiminen, ja
- henkilöstökoulutus.

### Ryhmä- ja verkko-ohjauksen tehostaminen

Ryhmä- ja verkko-ohjauksen (intra- ja internetin) käytön tehostamista suositellaan vuoden 2001 arvioinnissa. Näitä työmuotoja käytetään kaikissa korkeakouluissa vaihtelevasti. Ryhmäohjausta käytettiin mm. informointiin (harjoittelu, kv-vaihto ja tutkintorakenteen muutos), palautekeskusteluihin, tarkempaan neuvontaan, opiskelijatuutorointiin, opettajatuutorointiin sekä alkuorientointiin.

Korkeakoulujen vastauksissa kuvattiin monia erilaisia sovelluksia tieto- ja viestintäteknologian käytöstä opetuksessa ja ohjauksessa. Verkon käyttöön viitattiin usein opintojaksojen/ kurssien suorittamisen (ns. verkkokurssit) yhteydessä. Käytössä olevat oppimisympäristöt/alustat mahdollistivat keskustelujen käymisen verkossa. Yhtenä erityisenä sovelluksena tällaisesta verkkokurssista oli kansainväliseen vaihtoon lähteville opiskelijoille suunnattu korkeakoulujen yhteistyönä tuotettu valmistava koulutus.

Verkon kautta välitettiin opiskelijoille ja henkilöstölle ajankohtaista tietoa ja jaettiin erilaista materiaalia tai yhteisiä ohjauksessa käytettäviä lomakkeita. Jotkut ammattikorkeakouluista olivat tallentaneet ohjauksen laatukäsi-

kirjan toimintaohjeineen sisäiseen verkkoon. Osa korkeakouluista oli pyrkinyt kokoamaan ohjausjärjestelyt tai opiskelijoiden käytössä olevat palvelut opiskelijaportaaliin. Internet-sivuille on koottuna laajasti tietoa opinnoista ja opintojen suunnittelusta sekä esim. harjoitteluun ja HOPS:n laadinnan ohjeistuksesta. Portaaleissa oli linkit käytössä oleviin valtakunnallisiin korkeakoulujen ohjauspalveluihin (esim. W5W, Ovi-palvelu, Aarresaari ja Jobstep). Muutamissa vastauksissa viitattiin sähköisen HOPS:n (eHops) käyttöönottoon, jolloin opiskelijoiden opinnoissa edistyminen ja opintomenestyksen seuraaminen on verkossa mahdollista. Yleensä korkeakouluilla oli käytössä opiskelijoiden sähköpostit ja jakelulistat tiedottamista, neuvontaa ja ohjausta varten. Monessa korkeakoulussa oli verkkoa hyödynnetty kommunikaatiokanavana opinnäytetöiden ja harjoittelun ohjaukseen.

Vastauksissa mainittiin myös uusia käyttösovelluksia. Eräässä yliopistossa oli käynnissä yliopiston opintoja ja työelämää yhteen sovittava hanke, jossa on tarkoituksena löytää keinoja verkossa tapahtuvaan ohjaukseen työelämässä toimiville.

Vastauksissa kerrotut verkon käytön esimerkit olivat kuvauksia aiempien palvelujen siirtämisestä verkkoon, jolloin osa tieto- ja viestintäteknologian potentiaalista jää käyttämättä. Korkeakoulut eivät kuvanneet, miten tieto- ja viestintäteknologiaa voisi hyödyntää laajemmin koko ohjausjärjestelyjen suunnittelussa, arvioinnissa ja hallinnoinnissa. Korkeakouluille jää edelleenkin haasteeksi laatia ohjauksen kokonaisjäsenitys opetus- ja tutkimuskäytön tieto- ja viestintäteknologian strategiaan.

## HYVÄT KÄYTÄNNÖT

### Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta ja seuranta

- Tutkintoon kuuluvat opinnot ja vaihtoehdot on kuvattu yksityiskohtaisesti vahvistetuissa opetussuunnitelmissa. Opinto-oppaissa oleva tieto luo hyvän pohjan opiskelijoille opintojen suunnitteluun ja myös HOPS:n laadinnalle.
- HOPSin tekeminen aloitetaan orientoivissa opinnoissa. HOPSia täydennetään toisen ja kolmannen vuosikurssin alussa, tarvittaessa myös neljännen alussa. HOPSissa korostetaan oppimista, ammatillista kasvua ja uran suunnittelua. HOPSien tekemistä varten on laadittu lomakkeisto, joka jo sinänsä ohjaa HOPSin suunnittelua ja toteutumista. HOPSIin on sisäänrakennettuna HOPSin toteutumisen ja opintojen etenemisen arviointi. HOPS laajenee ja syvenee ylemmillä vuosikursseilla harjoitteluhopsiksi, opinnäytetyöhopsiksi ja urahopsiksi. Opettajatuutorit arvioivat ohjaussuunnitelman mukaisesti HOPSien toteutumista opintorekisteriotteiden ja kehityskeskustelun avulla. Kehityskeskustelua varten on laadittu keskusteluun valmistava ja sitä ohjaava lomakepohja. HOPSin käsit-

- tely on osa kehityskeskustelua. HOPSia arvioivat opiskelija ja opettaja-tuutori kumpikin erikseen ja yhdessä.
- On kehitetty sähköistä HOPS-työkaluja. (esim. eHOPS tai HOPSNet) Opiskelijat voivat laatia ja säilyttää omiin opintoihinsa liittyviä tietoja ja suunnitelmia sekä antaa opettajille/ohjaajille oikeuden päästä katso-maan ja kommentoimaan suunnitelmiaan.
  - HOPSNet koostuu kahdesta osasta:
    - 1) Opintojen ”määrällistä” suunnittelua, ohjausta ja seuranta tukevasta eHOPS:ista, jossa opiskelijan laatii kokonaisuuden oman tutkinnon suorittamisesta valitsemalla (tutkintoon kuuluvat) opintojaksot, arvioi opintojaksojen ”suorittamisaikataulua” ja aikanaan opintojen edetessä hopsiin tulevat näkyville myös arvioinnit
    - 2) ammatillisen kasvun kokonaisuuden laadullista arviointia ja ohjausta tukevasta osaamiskartasta, jossa opiskelija arvioi omaa osaamistaan kou-lutusohjelman määrittelemien osaamisalueiden kautta. Osaamiskartta on yksi väline opiskelijan ja ohjaajan välisiin kehityskeskusteluihin, opis-kelijan osaamista arvioitaessa, hopsin tavoitteita asetettaessa ja niitä tarkistettaessa. Keskustelujen yhteys eHOPS:iin tulisi näkyä opintojen suunnittelussa ja suuntaamisessa siten, että HOPS täydentyy ja muun-tuu opiskelijan ammatillisen kasvun mukaisesti. Tavoitteena on, että opiskelija käy vähintään kerran vuodessa kehityskeskustelun omon tai tuutoropettajan kanssa, ja näissä keskusteluissa hops on yksi työväline sekä ohjaajalle että opiskelijalle.
  - Yliopistossa toimii Korppi-opiskelijatietojärjestelmä, jonka yhteyteen on jo hyvissä ajoin ryhdytty rakentamaan eHOPS-sovellusta. Sovellus on tarjolla kaikille halukkaille, mutta HOPS on mahdollista laatia myös ns. avoimena HOPSina. Virtuaaliyliopisto ja OPLAapro toteuttavat koulu-tusta eHOPSien käyttöönottamiseen. Koulutus suunnataan laitosten henkilökunnalle. Asia on otettu mukaan myös tuutorikoulutukseen. Reh-torin asettama opinto-ohjauksen koordinaatioryhmä on toteuttanut ja toteuttaa opetushenkilöstölle koulutustilaisuuksia HOPSien käyttöön-otosta.
  - Opiskelija ilmoittautuu hopsin mukaan opintokokonaisuuteen, mistä päivittyä automaattisesti arviointilista vastaavaa opettajaa varten.
  - Yliopistossa on W5W-Waasa-projektissa valmisteltu HOPS-työskentelyn kokonaissuunnitelmaa. Koulutustilaisuuksia HOPSin ja opintojen ohjaa-misen kysymyksistä on järjestetty talven ja kevään aikana useaan ottee-seen ja koulutusta tullaan myös jatkamaan erityisesti opintojen ohjauk-sen pedagogisten kysymysten parissa. Pyritään selkeyttämään työnjakoa varsinaisen opintojen ohjauksen ja opetushenkilöstön välillä HOPS-työs-kentely pyritään integroimaan opintojaksoihin.
  - Eräässä ammattikorkeakoulussa HOPS-työskentelyyn osallistuvat myös työelämän mentorit.

## Verkko-ohjaus

- tiedotuksen ja neuvonnan verkkopalveluilta on kehitetty valtavasti monissa eri opetusta antavissa yksiköissä (esim. kielikeskuksen Kielikompassi, avoimen yliopiston VAINU).
- ryhmä- ja verkko-ohjaus ovat paljon käytettyjä ja keskeisiä ohjausmenetelmiä koko opiskelupolun aikana. Näitä ohjausmuotoja käytetään silloin kun tietoa ja ohjausta täytyy antaa samanaikaisesti suurille opiskelijamääriille. Aikuisopiskelijoiden ohjauksen pääpaino on verkko-ohjauksessa: korkeakoulun yhteisessä opintoja ja työelämää yhteen sovittavassa hankkeessa on tarkoitus löytää keinoja verkossa tapahtuvaan ohjaukseen työelämässä toimiville. Oppimislustojen avulla annetaan ohjausta myös muilla paikkakunnilla oleville etäryhmille ja yksittäisille opiskelijoille. Sähköpostia käytetään henkilökohtaisen ohjauksen välineenä. Kaiken kaikkiaan sähköisten ohjausvälineiden käyttö ja tarve on lisääntynyt merkittävästi.
- harjoittelun ohjeistus ja ohjaus toteutetaan osin verkko-ohjauksen avulla.
- kansainväliseenvaihtoon lähteville opiskelijoille tarjotaan vaihtojaksolle valmistavaa koulutusta verkko-Valtteriassa, joka on Itä-Suomen korkeakoulujen yhteistyönä tuotettu verkko-opiskelupaketti.
- tällä hetkellä muutoksia gradutyöskentelyyn tuo gradujen sähköinen palauttaminen. Opinnäytetöitä ohjataan yhä enemmän myös sähköpostitse. Valtakunnallisessa eThenet-verkostossa, jossa on tavoitteena luoda eri yliopistojen yhteistyönä virtuaalinen ja erilaisiin tarpeisiin mukautuva opinnäytetöiden virtuaaliohjausympäristö, jonka tarkoitus on tukea opinnäytetöiden ohjausta verkkopohjaisilla resursseilla.
- KPT-grupper, modulutvärderingstillfällen och praktikrapporteringsseminarier. Eftersom utbildningarna i huvudsak är uppbyggd enligt ett konstruktivistiskt pedagogisk t synsätt med bl.a. problem- eller projektbase-rad inlärning som metod blir grupphandlening en naturlig arbetsform. Inom institutionen för vård och det sociala området tas virtuell portfolio i bruk från hösten -05. Virtuellt portfolio används också i enskilda utbildningsprogram inom andra institutioner.
- on pilotoitu jatko-opintojen virtuaaliohjauksen verkossa.
- uusien opiskelijoiden kannettaviin tietokoneisiin laitetaan tietoa keskeisistä ohjaukseen liittyvistä asioista ja palveluista. Opiskelijoita tiedotetaan erilaisista verkkopalveluista esim. OVI-sivusto ja gradun ohjauksen sivustot.
- Suomen virtuaaliyliopiston osahankkeena kehitetään OVI-virtuaalista ohjausympäristöä sekä Graduttaja-hanke (virtuaalinen opinnäyteportaa-li), jonka tarkoituksena on kannustaa opiskelijoita saamaan gradunsa valmiiksi tavoiteajassa. Graduttaja on kaikille avoin palvelu, ja siitä löytyy myös ohjaajille tarkoitettu osio. On myös pilotoitu Graduttajan ja W5W-hankkeen yhteistyönä graduntekijöiden verkko-ohjausta.

### 3.3 Henkilöstön roolit ohjauksen toteutuksessa

#### SUOSITUS 4

Opettajan ja opiskelijan välisellä vuorovaikutuksella on opintojen ohjauksessa ja opiskelijan oppimisessa keskeinen rooli. Opiskelijalle tulisi turvata normaalien opetustilanteiden lisäksi mahdollisuus myös henkilökohtaiseen ohjaukseen.

Suosituksen 4 mukaista kysymystä ei kyselyssä varsinaisesti ollut. Korkeakoulujen vastauksissa tätä suositusta kuitenkin sivuttiin. Monessa korkeakoulussa on hahmotettu ohjausvastuuta laajasti. Ohjaus ei ole vain tähän tehtävään nimettyjen ammattilaisten vastuulla, vaan ohjauksen tulisi olla koko organisaation henkilöstön/opettajien toimintaa. Arviointiin osallistunut ammattikorkeakoulu kuvaan tavoitetta seuraavasti:

*”Ohjauksen toimintamahdollisuudet ovat silloin parhaimmillaan, kun koulutus on hyvin toteutettu ja opettajat osallistuvat opiskelijan ohjaukseen omaan opetukseensa liittyen. Kun ohjaus nähdään oleellisena osana (ei erillisenä saarekkeena) opiskelijan opiskelua, tuottaa se myös opiskelijan näkökulmasta hyvää tulosta. Opiskelija saa riittävästi tukea koko opintojensa ajan ja opinnot etenevät ja opiskelijalla on mahdollisuus selviytyä opinnoista tavoiteajassa. Erilaisissa siirtymävaiheissa, kuten varusmiespalveluksen jälkeen opintonsa aloittavat, siirto-opiskelijat ja tauon jälkeen opiskelemaan palaavat tarvitsevat ohjausaikaa. Tässä asiassa olisi vielä tehostamista, jotta opiskelijat pääsevät mukaan opiskelurytmiin ja -ryhmiin. Opintojen tarjonta on kaikissa koulutusohjelmissa rakennettu siten, että opinnot on mahdollista suorittaa tavoiteajassa. Silloin kun koulutusohjelman ohjaus elää opiskelijan arkipäivässä, ohjausta on saatavilla ja työnjako eri ohjaustahojen (esim. koordinoiva opo, tuutoropettajat) tietävät omat vastuunsa, sitä todennäköisempää on, että opiskelijan opinnot etenevät.”*

Toisaalta korkeakoulujen vastauksissa korostettiin sitä, että jokaisen ohjauksesta vastaavan yksikön täytyy itsenäisesti saada päättää ohjauksen toteuttamisesta. Esimerkiksi monitieteiset yliopistot sisältävät opiskelija- ja henkilökuntamääriltään sekä opetussuunnitelmiltaan hyvin erilaisia toimintaympäristöjä, joten ei ole tarkoituksenmukaista määrittellä kaikille laitoksille täsmälleen samanlaisia toimintamalleja esimerkiksi pienryhmäohjaukseen, opettajatuutorointiin tai opinnäytetyöohjaukseen. Tärkeänä koettiin se, että yleisiä, sovellettavia ja läpinäkyviä toimintamalleja on olemassa, ja että niitä kehitetään. Joiden yliopistojen laitoksilla opiskelijamäärät ovat niin suuria, että henkilökohtaisen ohjauksen huomattava lisääminen ei ole mahdollista. Käytettävissä oleva ohjauskapasiteetti koettiin jo olevan käytössä täysimääräisesti. Keskeisimpänä koet-

tiin se, että saadaan ylläpidettyä keskusteluyhteys opiskelijoiden ja opettajien kesken. Riippumatta opiskelijoiden taustoista ja lähtötasosta sekä kyseessä olevasta oppiaineesta, opiskelijalla tulee kaikissa opintojensa vaiheissa olla mahdollisuus keskustella opintoihinsa liittyvistä kysymyksistä omien opettajiensa kanssa.

Erään yliopiston vastauksessa kuvattiin sitä, kuinka osa laitoksista on halunnut lisätä ns. minimitasoa ohjauksessa integroimalla ohjausta osaksi opintoja. Näin tavoitetaan kattavammin opiskelijat–myös ne, jotka eivät ohjaukseen hakeudu.

## SUOSITUS 5

Opintojen ohjaustehtävissä toimivan opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä opiskelijatuutoreiden koulutusta tulee kehittää ja resurssoida riittävästi.

Lähes kaikki korkeakoulut olivat järjestäneet ohjaustehtävissä toimiville henkilöille tai opiskelijatuutoreille täydennyskoulutusta joko tuutoroinnista, henkilökohtaisten opintosuunnitelmien laatimisesta tai oppinäytteiden ohjaamista. Henkilöstökoulutuksen toteutuksesta olivat vastanneet joko organisaation oma ohjaushenkilöstö tai opetuksen kehittämissyksiköt. Usein koulutus oli tilattu ohjauksen koulutusyksiköistä, opettajankoulutuslaitoksilta tai täydennyskoulutuskeskuksilta. Ammattikorkeakoulut toteuttavat Oped-exo -hankkeen yhteydessä valtakunnallista opettajatuutorkoulutusta verkostohankkeena. Vastaavasti W5W -hanke on tuottanut yliopistojen tueksi koulutusohjelman ”Yliopisto-opiskelijan HOPS ja sen ohjaaminen 2005–2006”. Henkilöstöllä on ollut myös mahdollisuus osallistua ohjauksen valtakunnallisten hankkeiden toteuttamiin vuosittaisiin teemaseminaareihin. Opiskelijatuutoreiden koulutuksesta vastasivat joko korkeakoulun oma ohjaushenkilöstö tai opiskelija- ja ylioppilaskunnat.

Yliopistoissa ohjaukskysymykset oli integroitu henkilöstön suorittamiin korkeakoulupedagogiikan opintoihin. Opiskelijahallinnon tehtävissä toimiville järjestetään omia koulutustilaisuuksia. Yliopistot mainitsivat ohjauksen olleen esillä myös tutkinnonuudistuksen teemaseminaareissa.

Muutamissa ammattikorkeakouluissa kaikilla päätoimisilla opinto-ohjaajilla oli alan peruskoulutus, ja ilman koulutusta olevia on rohkaistu hakemaan alan koulutukseen. Osassa ammattikorkeakouluista ohjauksen teemoja oli integroitu koulutuslajohtajille järjestettävään pedagogisen johtamisen koulutukseen. Lisäksi muutamissa ammattikorkeakouluissa eri koulutusohjelmien ohjauksesta vastaava henkilöstö järjesti säännöllisiä tiimikokouksia.

Yksittäisten kohdennettujen täydennyskoulutuskokonaisuuksien rinnalla korkea-asteen opintojen ohjauksen asiantuntijatehtäviin tarvitaan alan koulutusta. Tähän ei tarvitse käynnistää omaa uutta koulutusta, vaan koulutustar-

peeseen voidaan vastata nykyisten koulutusyksiköiden opetussuunnitelmiin sisällytettävällä valinnaisuudella. Koulutukseen tulisi sisältyä opintoja, joiden avulla ohjaajat voivat kehittää valmiuksiaan sekä asiakastyössä että palvelujen kokonaissuunnittelussa ja hallinnoinnissa.

## HYVÄT KÄYTÄNNÖT

- Kaikissa yliopistopedagogisissa koulutuksissa on selvästi perustana ohjauksellinen työote -ajattelu
- Järjestetään spesifejä opintojen ohjaukseen täydennys-/teemakoulutusta (esim. HOPSien ohjaaminen –koulutukset, Tuutorikoulutukset, ”Graduohjaus”).
- Ns. erityisryhmille on järjestetty täydennyskoulutusta: opintoneuvojille ja -ohjaajille esim. asiakastilanteiden teemakoulutusta, graduohjaajille ”työprosessien ohjauksen kollegaryhmä”.
- Laitoksille on tarjottu mahdollisuutta räätälöityyn koulutukseen opintojen ohjauksen ja/tai HOPSien kysymyksiin liittyen. Esimerkiksi OPLAA-pro (Opetuksen laatuhanke) on konsultoinut laitoksille lukuisia ohjauksen kehittämiseen suuntautuvia hankkeita sekä rahoittanut ohjaushankkeita, jotka ovat käynnistäneet uusia ohjaukskäytänteitä (esim. Fysiikan laitoksen Lentävä lähtö sekä Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen Portfolio-gradu). Kysyntä koulutuksesta on kasvanut koko ajan.
- Osalla ohjaushenkilökunnasta on ollut mahdollisuus osallistua myös valtakunnallisiin teemakoulutuksiin ja/tai laajempiin täydennyskoulutuksiin. Esimerkiksi Korkea-asteen ohjauksen täydennyskoulutusta (KOHO) on järjestetty opinto-ohjauksen koulutusyksikössä vuodesta 2001 lähtien. Koulutuksen laajuus on 3 ov ja se sisältää ohjauksen teoreettisia ja järjestelmäkysymyksiä ja siinä tarkastellaan yksilö- ja ryhmäohjauksen työkaluja.
- Ylioppilaskunta järjestää tuutoreille 3-päiväisen koulutuksen, josta keväisin kaksipäiväinen leiri ja elokuun lopussa ajankohtais- yms. asioista päivän seminaarin. Koulutuksen pääpaino on erilaisten ohjaustilanteiden käytännön harjoituksissa (draamapedagogiikkaa) ja viestinnässä. Aiheina ovat ohjausjärjestelmän kokonaisuuden esittely ja muut tukipalvelut. Tuutori toimii myös avaintekijänä uuden yliopisto-opiskelijan opiskeluympäristöön sosiaalistuttajana. Joissakin korkeakouluissa opiskelijatuutoreille järjestetään tiedekuntakohtaiset tuutorointikoulutukset, joissa opiskelijatuutorit yhteistyössä laitosten opettajatuutoreiden kanssa suunnittelevat tulevaa vuotta ja työnjakoa. Tämän lisäksi tuutorivastaville järjestetään ”ideapankki-koulutus”. Kaikille opiskelijatuutoreille järjestetään vuosittain päivän mittainen ”tuutorikoulutus”.



## 3.4 Opintojen ohjauksen suunnittelu

### SUOSITUKSET 6 JA 7

Korkeakoulujen tulisi laatia kokonaisstrategiaansa perustuva opintojen ohjauksen suunnitelma, jossa on määritelty ohjauksen tavoitteet ja sisällöt. Ohjauspalveluiden koordinoimista, niistä tiedottamista ja niiden arviointia tulee lisätä.

Korkeakouluissa tulisi tutkia opintojen ohjauksen teoreettisia malleja ja ohjauksen palvelujärjestelmien kehittämistä.

### Opintojen ohjauksen kokonaissuunnitelma

Tarkastelemme näiden kahden suosituksen toteutumista rinnakkain, koska ohjauksen teoreettiset mallit integroituvat myös palvelujen pysyvään laadunvarmistukseen. Seuraavassa tarkastelussa ohjauksen teoreettisilla malleilla tarkoitetaan sitä,

- miten korkeakoulut ovat jäsentäneet ohjausjärjestelyt tai
- miten yksilöllinen ohjausprosessi on mallinnettu.

Lähes kaikissa kyselyyn vastanneissa korkeakoulussa oli laadittu ohjauksen kokonaissuunnitelma. Kahdessa korkeakoulussa suunnitelman laatiminen mainittiin lähiajan tavoitteeksi. Monet korkeakoulut olivat nimenneet asiaa valmistelevan työryhmän. Suunnitelmien laatimista tehtiin yhteistyössä myös valtakunnallisten ohjauksen kehittämishankkeiden kanssa. Vain yksi korkeakoulu ilmoitti suunnitelman puuttuvan.

Suunnitelmissa oli erotettavissa sekä opiskelijakeskeisiä että korkeakoulu-keskeisiä lähtökohtia ja tavoitteita. Opiskelijakeskeisinä tavoitteina mainittiin usein, että ohjauspalveluja tulisi olla kattavasti tarjolla koko opintopolun ajan eri vaiheissa. Ohjauksella haluttiin vähentää keskeyttämisä sekä tukea valmistumista normiajassa. Huomiota kiinnitettiin myös opiskelijoiden hyvinvointiin, persoonalliseen kasvuun ja kehitykseen, urasuunnitteluun sekä työllistymiseen opintojen jälkeen. Korkeakoulukselliset tavoitteet painottivat ennen kaikkea opintojen etenemistä ja valmistumista normiajassa.

Korkeakoulut pyrkivät suunnitelmien avulla selkeämmin kuvaamaan moniammatillisen ohjauksen työnjaon sekä ohjaajille että opiskelijoille. Toinen tavoite on ohjauksen yhteisten periaatteiden tunnetuksi ja näkyväksi tekeminen korkeakoulun eri yksiköissä. Suunnitelmissa ohjaus kuvataan joko periaatteina tai toimintokokonaisuuksina. Muutamat korkeakoulut viittaavat toimivansa ns. holistisen ohjausmallin mukaan, jossa kiinnitetään huomiota opiskelun ja uranvalinnan ohjaukseen sekä opiskelijan kasvun ja kehityksen ohjaukseen. Malli toimii työnjaon kuvauksena, mutta sen rajoitteena on ohjauk-

sen tarkastelu vain opiskelijoille näkyvän henkilöstön työnjaon kautta. Malli ei vielä ota kantaa ohjauksen järjestämisen taustalla oleviin lähtökohtiin tai kytköksiin korkeakoulun kokonaisstrategioihin.

Valtakunnalliset ohjauksen kehittämishankkeet ovat olleet merkittäviä tukiresursseja suunnitelmien kehittämisessä. Hankkeissa on havaittavissa pieniä painotuseroja ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kesken. Ammattikorkeakouluissa korostuvat sekä opiskelijoille näkyvien palvelujen kehittäminen sekä ohjausjärjestelyjen ja niiden hallinnoinnin integroiminen korkeakoulujen kokonaisstrategiaan. Esimerkiksi vuosina 2000–2002 toteutetun KEVÄT-hankkeen aikana laadittu ohjauksen kokonaismatriisi (Hakulinen & Kasurinen 2002) kuvaa holistista mallia kattavammin ohjauksen eri ulottuvuudet ja niiden taustat. Yliopistoissa ohjaus nähdään erillisempänä tehtävänä, ja painotus näyttää olevan henkilöstökoulutuksen kehittämisessä ja henkilökohtaisten opintosuunnitelman ohjaamisen tehostamisessa. Strateginen kokonaissuunnittelu on vahvistumassa, ja yksi kehittämistyöryhmä kuvaa jo kehittämistavoitteitaan seuraavasti:

*”Koska yliopisto monitieteisenä yliopistona sisältää opiskelija- ja henkilökuntamääriltään sekä opetussuunnitelmiltaan hyvin erilaisia toimintaympäristöjä, ei ole ollut tarkoituksenmukaista lähteä määrittelemään yleisesti sovellettavia toimintamalleja esimerkiksi pienryhmäohjauksen, opettajatuutoroinnin tai opinnäytetyö-ohjauksen suhteen. Tärkeää on kuitenkin, että toimintamallit ovat olemassa, niitä kehitetään ja ne tuodaan näkyvästi esille. Tärkeää on myös, että ohjaus- ja neuvontatyöhön osallistuville turvataan mahdollisuus työnsä ja ammattitaitonsa kehittämiseen. Esityksen keskeiset sisällöt ovat*

- *Vastuut ohjauksen toteutuksessa ja arvioinnissa.*
- *Ohjausverkoston näkyvyys*
- *Ohjaajien työn tukeminen*
- *Eri opiskeluvaiheisiin liittyvät kehittämistoimenpiteet*
- *Ohjauksen minimitavoitteet opiskeluvaiheittain*
- *Turvataan vaadittavat ohjausresurssit*
- *Suora kytkentä opetussuunnitelmaan*
- *Ohjauksen kehittämiseen liittyvien arviointi- ja seurantakäytänteiden kehittäminen*
- *Ohjauksen tietotarpeita palvelevan tutkimus- ja seurantatiedon tuottaminen”*

Suunnitelmien laadinnan tukena korkeakoulut käyttävät monipuolisia tiedonlähteitä. Omista palautejärjestelmistä saatavan tiedon lisäksi korkeakoulut käyttivät hyväkseen valtakunnallisten hankkeiden aikana tehtyjä selvityksiä tai olivat integroineet tutkimuksen omaan kehittämisprosessiinsa. Ohjausalan perus-

ja täydennyskoulutusta järjestävät yksiköt ovat tuoneet lisäarvoa korkeakoulun ohjausjärjestelyjen kehittämiseen.

*”Tutkimus ja arviointi on omana teemanaan opinto-ohjauksen kokonaissuunnitelmassamme. Suunnitelmaa laadittaessa on käytetty olemassa olevaa ohjauksen teoreettista ja empiiristä tutkimusta. Suunnitelman toteuttamisen rinnalla toteutetaan ohjausta koskevaa tutkimusta. Se mahdollistuu mm. yliopiston opinto-ohjaajakoulutuksen maisteriohjelman pro gradu -töiden ja ohjausalan jatko-opintoihin liittyvien opinnäytteiden kautta. Ohjausalan tutkimusyhteistyöhön voidaan kytkeä myös koulutuksen tutkimuslaitoksen (KTL) asiantuntijuus ja muut mahdolliset alan tutkimusintressit eri laitoksilla.”*

Ammattikorkeakoulut kuvaavat suunnitteluprosessin taustaa esimerkiksi seuraavasti:

*”Mallinnuksessa lähdettiin siitä, että ammattikorkeakoulu pyrkii tekemään sellaisen ohjaussuunnitelman, mikä on meidän koulun näköinen, ei siis mistään kopiaitu. Mallinnus tehtiin yhteistyössä opiskelijoiden kanssa opojen ja koulutuksesta vastaavan johtajan johdolla.*

*Tutkimustietoina käytettiin mm.*

- 1. Olemassa olevaa tietoa aikaisemmasta toiminnasta, kerätty lähinnä palautejärjestelmällä*
- 2. Opiskelijajärjestöillä ja opiskelijatuutoreilla olevaa tietoa, kerätty lähinnä palautejärjestelmällä*
- 3. OPED-laatu projektin osien ja kokonaisuuden tietoja*
- 4. Keskeyttämistilastoja*
- 5. Harjoittelun kehittämishankkeen (HARKE) tietoja harjoittelun ohjauksesta*
- 6. Opinnäytetyö-työryhmän tietoja*
- 7. Opintojen ohjauksen kirjallisuutta ja ammattillisen opinto-ohjauksen koulutuksen saaneiden tietoja*
- 8. Hiljaista tietoa (kauan koulutusohjelmia tai osastoja johtaneiden tietoja)”*

Kaikki arviointiin osallistuneet yksiköt nimesivät tahon, joka on vastuussa ohjauspalvelujen suunnittelusta ja toteutuksesta. Korkeakoulut saavat palvelujen suunnitteluun merkittävää tukea vertaisoppimisena valtakunnallisista kehittämishankkeista. Tiivistetysti palveluja koordinoidaan kolmella tavalla.

Useimmissa ammattikorkeakouluissa oli erikseen nimetty joko koordinoiva ohjaaja tai opintoasiain päällikkö, joka yhdessä eri koulutusohjelmien tai yksiköiden päätoimisten ohjaajien ja opiskelijapalvelujen kanssa säännöllisin työkokouksin vastasivat palvelujen suunnittelusta, tiedottamisesta ja arvioinnista. Toiminta oli integroitu pedagogiseen kehittämiseen ja ammattikorkeakoulujen laadunvarmistukseen. Koulutusalojohtajat tai ammattikorkeakoulujen johtoryhmä vahvistivat toimintaa koskevat päätökset.

Osa ammattikorkeakouluista ja yliopistoista olivat keskittäneet ohjauksen kokonaissuunnittelun joko opetuksen kehittämisryhmälle tai opetusneuvostolle. Toiminnan suunnittelusta vastasivat teemakohtaiset työryhmät, jotka tekivät esityksiä palvelujen tuottamisesta vastaaville yksiköille. Yksiköiden edustajat järjestävät säännöllisiä työkokouksia, joissa sovitaan yhteisistä toimintatavoista ja työnjaosta. Toiminnasta tiedotetaan sekä opiskelijoille että henkilökunnalle korkeakoulun verkkosivuilla tai sisäisessä verkossa olevien selainpohjaisten työympäristöjen kautta. Koulutusohjelmat, tiedekunnat tai laitokset vastaavat haluamallaan tavalla ohjauksen käytännön toteutuksesta.

Muutamassa yliopistossa toimi jo tai yliopistoon oli suunnitteilla oppimiskeskus tai opetuksen kehittämisyksikkö, jonka yhtenä tehtävänä oli myös opintojen ohjauksen koordinointi ja tiedekunta/laitostasolla tuotettavien palvelujen tukeminen. Oppimiskeskusten tehtäviksi esitettiin kehittämishankkeiden ja henkilöstökoulutusten koordinointia sekä palvelujen kehittämistä yhdessä tiedekuntien kanssa. Lisäksi keskusten tehtävänä oli ohjauksessa käytettävien työvälineiden kehittäminen (esim. eri käyttäjille suunnattavat verkko-ohjauspalvelut, eHOPS tai digitaaliset portfoliot). Keskusten tavoitteena oli myös palvelujen pysyvien palautejärjestelmien kehittäminen ja arvioinnin integroiminen koko yliopiston laadunvarmistukseen.

#### Opintojen ohjauksen palautejärjestelmät

Suosituksen 3 (ohjauspalvelujen kattavuus) toteutumisen tarkastelun yhteydessä todettiin, että korkeakoulut kokoavat ohjausta koskevaa arviointitietoa vaihtelevasti. Tällä hetkellä ohjauspalvelujen tuloksellisuutta ja laatua useimmiten arvioidaan analysoimalla eri lähteistä saatavaa tietoa, mutta tavoitteena on pysyvien palautejärjestelmien kehittäminen osana korkeakoulujen laadunvarmistusta.

Ohjauksen tuloksellisuutta koskevat maininnat liittyvät organisaatiolähteisiin tavoitteisiin. Tuloksellisuuden arvioinnissa käytettävän tiedon lähteinä korkeakoulut mainitsevat:

- kyselyt opiskelijoille
- kyselyt opettaja- ja opiskelijatuutoreille
- KOTA- ja AMKOTA-tilastot
- ohjauksen vuosisuunnitelmat ja kokonaissuunnitelmat
- opintojen etenemisen seurannat
- valmistumistilastot
- OPALA (ammattikorkeakouluissa)
- kehityskeskustelut
- sisäiset auditoinnit
- sisäiset koulutuspäivät ja keskustelutilaisuudet
- erilliset tutkimukset ja selvitykset

Vastausten mukaan tulosmittareina käytetään esimerkiksi normiajassa valmistuneiden opiskelijoiden määrää tai korkeakoulun määrällisten tulostavoitteiden toteutumista. Ohjauksen tuloksellisuuden indikaattorina esitetään myös koulutusohjelman vetovoimaisuutta. Lisäksi arvioinnissa tarkastellaan ohjausprosessia, palvelujen kehittämistä ja verkottumisen astetta:

*AMK:*

*”1. Tuloksellisuus: hakijamäärät, opintojen edistyminen, keskeyttäneet (syyt), ohjauspalvelujen saatavuus, läpäisyprosentti, valmistuneiden määrä, keskimääräinen opiskeluaika, työllistyminen, alumnien määrä, kyselyt ja palaute*

*2. Ohjausprosessi: hakijan opas, imago, ohjauksen saatavuus, riittävyys, tuutoroinnin saatavuus, harjoittelun ohjaus, ammatillinen ohjaus, opinnäytetyön ohjaus, työnantajakyselyt, kyselyt ja palaute*

*3. Kehittäminen: verkostoitumisen aste, www-sivut ja verkko-ohjaus, kehityskeskustelu (koontiraportit), sisäinen ja ulkoinen arviointi, ops-kehitys, opiskelijan arvio omasta kehittymisestään.”*

Saatujen palautteiden pohjalta korkeakoulut ilmoittavat tarkentaneensa ohjauksen toimintaohjeita ja selkiyttäneet ohjaushenkilöstön toimenkuvia. Tietoa on käytetty palvelujen riittävyyden ja ajantasaisuuden arvioimiseksi. Asiakaspalautteella on myös pyritty paikantamaan ohjauksen katvealueita ja pyritty vaikuttamaan henkilöstökoulutuksen määrään ja laatuun. Joissain korkeakouluissa palautetieto etenee yksikkökohtaisten tulosanalyysien jälkeen korkeakoulun arviointiohjelman kokonaisanalyysiin, jossa tarvittaessa voidaan yksilöidä tavoitteiden toteutumista tai mahdollisten lisäresurssien tarvetta. Ammatikorkeakoulut mainitsevat lisänneensä ohjaukseen kohdennettavia resursseja ennen kaikkea saamansa asiakaspalautteen perusteella. Opiskelijaedustajien asemaa palvelujen suunnitteluprosessissa on vahvistettu käyttäjäpalautteen perusteella.

Kokonaisuudessaan korkeakoulut ilmoittavat tavoitteekseen ohjauksen tuloksellisuuden arvioimisen osana korkeakoulun kokonaistulosta. Osa korkeakouluista on laatinut ohjaukselle omat prosessikuvaukset ja toimintaohjeet, joissa ohjausta tarkastellaan oppimisprosessien tukemisenä ja opiskelutietojärjestelmien kehittämisenä. Laadunvarmistukseen sisältyy ohjaushenkilöstön työnjako ja kullekin henkilöstöryhmälle määritellyt ohjaus-, seuranta- ja arviointitehtävät. Tavoitteena on varmistaa, että henkilöstö tunnistaa ohjaustehtävänsä ja toimii palvelujen kokonaislaadun varmistamiseksi sen mukaisesti. Menettelytapaohjeiden tavoitteena mainitaan myös eri yksiköissä tuotettavien palvelujen tasalaatuisuuden takaaminen (esim. ura- ja rekrytointipalvelut, opintojen korvaaminen ja hyväksilukeminen ja opintojen edistymisen seuranta)

Osassa korkeakouluista ohjaus integroituu koko opetuksen laadunvarmistukseen. Ohjaus kuvataan yhdeksi opetus- ja oppimisprosessin osaprosessiksi ja sitä kehitetään osana ydinprosessin laadun kehittämistä. Ohjauksen laatua tarkastellaan laitostasolla yksittäisinä toimenpiteinä, ja koko korkeakoulua kattavaa laadunvarmistusta ei vielä ole käytössä.

*AMK: ”Toimiva koulutus on ensisijainen asia, mikä luo myös mahdollisuudet ohjauksen toiminnalle. Ohjaus ei tällöin ole oma erillinen saarekkeensa, mikä tulee mukaan silloin, kun hätä on suuri tai asiat ovat jo aika tavalla solmussa. Ohjauksen tärkeimpänä tehtävänä on olla osa opiskelijan opiskeluarkea (vrt. ohjaava opettajuus), ja ohjauksen toimenpiteet tukevat opiskelijan ammatillista kasvua. Ohjaus ei tue opintojen suorittamista, vaan se tukee kokonaisvaltaisesti opiskelijan kasvua ammatillaiseksi. Tästä näkökulmasta katsottuna ohjaus on oleellinen ja luonteva osa laadukkaan koulutuksen toteutusta.”*

*Yliopisto: ”Ohjaus on määritelty opetukseen liittyväksi perustehtäväksi: Opetuksen kokonaisuus sisältää ydintoimintonaan opintojen ja oppimisen ohjauksen. Opintojen ja oppimisen ohjaus, tuutorointi mukaan luettuna, on osa laadukkaan opetuksen kokonaisuutta riippumatta siitä toimiiko ohjaajana opettaja tai erikseen tehtävään osoitettu vastuuhenkilö.”*

## HYVÄT KÄYTÄNNÖT

- On laadittu koko opintopolun kattavan ohjaussuunnitelman, keskeisenä lähtökohtana on opiskelijoiden ja henkilöstön tuntema ohjauksen työnjako. Ohjaussuunnitelma jakaantuu erikseen opiskelijakeskeisiin ja korkeakoululähtöisiin tavoitteisiin, joita seurataan ja arvioidaan. Lähtökohtana on, että kaikille oppimisprosessiin osallisille (opiskelijat, opettajat, työpaikoilla toimivat yhteistyökumppanit) syntyy yhteinen käsitys uusista, ammattikorkeakoulupedagogiikan mukaisista oppimiskäsityksistä ja -menetelmistä ja yhteinen, tiimi- ja verkostopohjainen toimintatapa. Yhteistä käsitystä ammattikorkeakoulupedagogiikasta tarvitaan, jotta opiskelijat, opettajat ja työelämän yhteistyökumppanit oppivat puhumaan yhteistä kieltä, ymmärtämään samalla tavalla oppimisympäristön, sovellettavat oppimismenetelmät ja niiden tavoitteet sekä luomaan oppimiskulttuuria, jossa osataan oppimaan oppimisen taidot ja nähdään oppiminen elinikäisenä jatkumona.

Suunnitelmassa kuvataan myös arvioituja tuloksia, ohjauksen mahdollisia vaikutuksia sekä yksityiskohtaisia toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmassa kuvataan myös, miten toimintaa käytännössä arvioidaan. Suunnitelmassa on otettu huomioon myös ohjauksen integroituminen ammattikorkeakoulun johtamisprosessiin.

- Rehtori nimesi työryhmän pohtimaan ohjauksen kehittämistä ja tekemään tähän liittyvät tarpeelliseksi katsomansa toimenpide-ehdotukset. Työryhmä jätti esityksensä, jonka pohjana on ajatus opinto-ohjauksen systemaattisesta kehittämisestä. Koska monitieteinen yliopisto sisältää opiskelija- ja henkilökuntamääriltään sekä opetussuunnitelmiltaan hyvin erilaisia toimintaympäristöjä, ei ole ollut tarkoituksenmukaista lähteä määrittelemään yleisesti sovellettavia toimintamalleja esimerkiksi pienryhmäohjauksen, opettajatuutoroinnin tai opinnäytetyöohjauksen suhteen. Tärkeää on kuitenkin, että toimintamallit ovat olemassa, niitä kehitetään ja ne tuodaan näkyvästi esille. Tärkeää on myös, että ohjaus- ja neuvontatyöhön osallistuvilla turvataan mahdollisuus työnsä ja ammattaitonsa kehittämiseen. Esityksen keskeiset sisällöt ovat:
  - Vastuut ohjauksen toteutuksessa ja arvioinnissa
  - Ohjausverkoston näkyvyys
  - Ohjaajien työn tukeminen
  - Eri opiskeluvaiheisiin liittyvät kehittämistoimenpiteet
  - Ohjauksen minimitavoitteet opiskeluvaiheittain
  - Turvataan vaadittavat ohjausresurssit
  - Suora kytkentä opetussuunnitelmaan
  - Ohjauksen kehittämiseen liittyvien arviointi- ja seurantakäytänteiden kehittäminen
  - Ohjauksen tietotarpeita palvelevan tutkimus- ja seurantatiedon tuottaminen.

Yliopiston strategian mukaan opetuksen ja oppimisen kehittämisen painopistealueina ovat:

- Opetus- ja oppimismenetelmien monipuolistaminen
- Opettajien pedagogisten ja ammatillisten valmiuksien kehittäminen
- Oppimiskeskuksen kehittäminen nykyaikaiseksi opetuksen ja oppimisen kehitysyksiköksi
- Opiskelijan ohjausjärjestelmän kehittäminen
- Opiskelijoiden ja opettajien opetusteknologisen osaamisen vahvistaminen ja verkottuminen erityisesti itäisen Suomen yliopistojen (mm. virtuaaliyliopistohanke) sekä ammattikorkeakoulujen kanssa
- Opetuksen ja oppimisen laatujärjestelmän käyttöönotto
- Opetustyön arvostuksen lisääminen, mm. asianmukainen huomioiminen virantäytössä.

Yliopiston opetuksen laadunhallintajärjestelmässä on kuvattu opetuksen osatoiminnot.

Opetuksen osatoiminnot:

- 1) Rekrytointi ja opiskelijavalinta
- 2) Opiskelijaksi ottaminen
- 3) Opintojen alkuvaiheen tuutorointi ja HOPS:ien laadinta

- 4) Opetuksen ja ohjauksen suunnittelu
- 5) Opetuksen ja ohjauksen toteuttaminen ja oppiminen
- 6) Opetuksen ja oppimisen arviointi ja kehittäminen
- 7) Uraohjaus ja työelämään sijoittumisen tuki
- 8) Tutkinnon myöntäminen
- 9) Elinikäinen oppimispolku.

Walmiiksi Wiidessä Wuodessa -hanketta koordinoivat Oulun ja Kuopion yliopistot. W5W-hankkeessa tarkastellaan opiskelijan ohjausta uudessa tutkintorakenteessa seuraavien kehittämisteemojen avulla:

- I Otetaan laaja-alaiseen käyttöön henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS), portfolio ja opiskelupäiväkirja yliopisto-opintojen suunnittelun, osaamisen arvioinnin ja kehittämisen menetelmänä
  - II Monipuolistetaan ohjaus- ja arviointimenetelmiä
  - III Rakennetaan erilaisia ohjauksen tapoja täydentäviin opintoihin.
- Yliopistossa toimii opiskelutukiryhmä, jossa on edustus tiedekunnista, opiskelijapalveluista, erillislaitoksista, ylioppilaskunnasta, ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöstä (YTHS), opiskelijaseurakunnasta, työvoimatoimistosta ja opiskelijoiden vertaistuesta. Ryhmä toimii yhdyssiteenä opiskelijoita ohjaavien tahojen välillä. Ryhmän tehtävänä on mm. tiedottaa ohjauspalveluista opiskelijoille ja henkilökunnalle sekä järjestää ohjaukseen liittyvää koulutusta. Ryhmän tavoitteena on myös antaa tukea opiskelijoille ja henkilökunnalle erityistä ohjausta vaativissa tilanteissa (esim. mielenterveyskuntoutujat).
  - Käyttöön on otettu opiskelun tilinpäätös, joka on laitoksen sisäistä arviointia opetuksen kehittämisestä, ongelmista ja kehittämishankkeista. Ohjauksen kehittäminen on keskeinen opetuksen kehittämisen kohde. Opiskelun tilinpäätökseen sisällyy mm. opintojen etenemisen seuranta sekä valmistuneiden sijoittumisseuranta.

### 3.5 Opetusministeriö ohjaustoimintaa tukemassa

#### SUOSITUS 8

Opetusministeriö voisi nostaa opintojen ohjauksen yhdeksi keskustelun kohteeksi korkeakoulujen kanssa käytävissä tavoite- ja tulossopimusneuvotte- luissa.

Opetusministeriö vastaa koulutuspolitiikan toteuttamisesta sekä oman hallin- nonalan kehittämisestä. Opetusministeriön tehtävänä on strategisesti ja kou- lutuspoliittisesti ohjata ja kehittää korkeakoulutusta yhteistyössä korkeakoulu- jen kanssa. Yhteistyö kattaa myös opintojen ohjauksen kehittämisen. Opinto- jen ohjauksen kehittämiseen ovat viime vuosina vaikuttaneet joko suoraan tai välillisesti mm. yliopistojen tutkintouudistus ja tutkintojen kehittäminen,



opintojen ja opetuksen edistäminen sekä opiskelijavalintojen kehittäminen. Opetusministeriö sopii ja valmistelee kehittämistoimia yhteistyössä yliopistojen kanssa. Koulutuslainsäädännön valmistelutyössä osana koulutuksen kehittämistä opetusministeriö on myös kiinnittänyt huomiota opintojen ohjaukseen joko suoraan tai välillisesti.

Lisäksi opetusministeriöllä on tehtävänään informaatio-ohjaus. Opetusministeriö voi nostaa korkeakoulujen toimintaan liittyviä teemoja (esim. opintojen ohjaus) esimerkiksi koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan. Useat korkeakoulutuksen kehittämistoimet konkretisoituvat tulosohtausprosessissa. Opetusministeriö voi asettaa työryhmän kartoittamaan ja selvittämään kehitettävää teemaa tai ministeriö voi osoittaa korkeakouluille hankerahoitusta teeman kehittämiseksi.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008 on ammattikorkeakouluissa yhdeksi kehittämisteemaksi nostettu opintojen kehittäminen. Yliopistojen tulossopimuskaudella 2004–2006 tavoitteena on ollut kehittää mm. opintoprosesseja (tutkintouudistus, opintojen edistäminen, kansainvälistyminen, opiskelijavalinnat), joihin opintojen ohjauksen kehittäminenkin osaltaan kytkeytyy. Opetusministeriö on rahoittanut yliopistojen valtakunnallista W5W-hanketta, joilla pyritään opiskelijoiden ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämiseen. Lisäksi rahoitusta on tulossopimuksissa kohdennettu eri yliopistoille henkilöstökoulutukseen ja alan tutkimukseen. Opintojen kulku on yliopistojen tulosohtauksessa yhtenä tuloksellisuuskriteerinä.

Ammattikorkeakoulujen opintojen ohjauksen tehostamiseksi opetusministeriö on rahoittanut Hämeen ammattikorkeakoulun vetämää valtakunnallista OPED-exo projektia vuodesta 2000 lähtien. Siinä on kehitetty opintojen ohjausta eri toimijoiden näkökulmasta sekä yhdistetty ammattikorkeakoulujen osaamisresursseja. Ministeriö seuraa kehittämistyön etenemistä ja sen vaikutusta mm. erilaisten tilastoaineistojen kautta. Korkeakoulut vastaavat kehittämistyön käytännön toteutuksesta.

Opetusministeriön mukaan opintojen ohjauksella on tärkeä asema korkeakoulujen tuloksellisuudelle ja toimivuudelle. Korkeakoulujen tulee hallita mahdollisimman hyvin opiskelijavirrat sekä palvella opiskelijoitaan opintoihin liittyvissä asioissa. Koulutuksen vetovoima, opintojen kulku (normiajassa valmistuminen, keskeyttäneiden määrä) ja opiskelijoiden tyytyväisyys opintoihin ja ohjaukseen ovat tekijöitä, jotka kertovat korkeakoulun toiminnan tuloksellisuudesta.

Tiedot, jotka nyt opetusministeriölle välittyvät ja jotka korkeakouluilta systemaattisesti kerätään, antavat tukea ministeriön päätöksenteolle. Ministeriön oman arvion mukaan tällä hetkellä tietojen saanti on sopusoinnussa tie-

don tarpeen kanssa. Viime vuosina opetusministeriö ei varsinaisesti ole kerännyt tietoja opintojen ohjauksesta eikä pysyvästi arvioi ohjauksen tarjonnan riittävyttä ja kattavuutta. Ministeriön mukaan näkökulmia näistä välityy opetusministeriöön esim. rahoitettujen hankkeiden, tavoitesopimusneuvottelujen ja muun normaalin yhteydenpidon kautta. Myös tutkintouudistuksen ja opintojen edistämisen ja kehittämisen osana nämä näkökulmat nousevat esille. Näkökulmista käydään ministeriön sisällä keskustelua ja jos pidemällä aikavälillä jokin asia ei korkeakouluissa näytä toimivan tai sen taso ei ole riittävä, voi ministeriö tehdä asiasta erillisselvityksen tai asettaa työryhmän selvittämään asiaa. Yhtenä vaihtoehtona on pyytää Korkeakoulujen arviointineuvostoa tekemään asiasta valtakunnallinen arviointi. Tärkeä opintojen ohjauksen mittari on opiskelijoiden tyytyväisyys ohjaukseen. Tällaisen tiedon keräämistä olisi tulevaisuudessa syytä laajentaa.

Koulutusta koskevaa tietoa kerätään mm. osana yliopistojen tutkintouudistusta, opintojen edistämistoimia sekä opiskelijavalintojen kehittämistä. Yliopistot ovat mm. laatineet opintojen ja opetuksen kehittämisstrategiat sekä opiskelijavalintojen kehittämisstrategiat, joista on saatu tietoa yliopistojen käytännöistä, suunnitelmista ja tarpeista. Ammattikorkeakoulujen osalta opetusministeriö kerää vuosittain valmistuvilta opiskelijoilta palautetta siitä, miten opintojen neuvonta- ja ohjauspalvelut ovat tukeneet opintojen edistymistä. Palautteet kerätään valtakunnallisella OPALA -järjestelmällä. Myös Tilastokeskuksesta saadaan tietoa mm. opintojen kestosta ja kulusta (sekä opinto-ohjaajien koulutustarpeista osana määräajoin toteutettavaa opettajien koulutustarvekartoitusta). Opetusministeriölle on tärkeää, että korkeakoulut itse keräävät tietoa ohjauksen kysynnästä ja tarpeesta ja saatujen tietojen pohjalta suuntaavat ja kehittävät toimintaansa. Tarvittaessa ohjauspalvelujen kattavuus on esillä tulosohjausprosessissa.

Ministeriö ei suorita varsinaista arviointia ohjauspalveluiden tuloksellisuudesta ja laadusta, vaan arviointi ja seuranta sisältyvät kehittämishankkeisiin ja tulosohjausprosessiin. Erillisten arviointien tekeminen vaatisi laajaa ja kattavaa tiedonkeruuta. Opetusministeriö kannustaa korkeakouluja yhdessä Korkeakoulujen arviointineuvoston kanssa kokonaisvaltaisten laadunvarmistusjärjestelmien ja -menettelyjen kehittämiseen. Kokonaisvaltaiseen laadunvarmistukseen kuuluvat myös opetuksen, ohjauksen ja opintojen laadunvarmistusmenettelyt. Yliopistot raportoivat toiminnastaan vuosittain opetusministeriölle tulosohjausprosessissa. Ohjauksen laadusta ja toiminnasta on saatu kuva myös yliopistojen opetuksen ja opiskelun kehittämistä koskevista kehittämisstrategioista.

Yliopistojen ja opetusministeriön keskinäisessä tulosohjausprosessissa opintojen ohjaus on välillisesti mukana mm. osana erilaisia rahoituksia (valta-

kunnalliset ohjelmat, erilaiset hankkeet ja tuloksellisuus). Yliopistot saavat myös välillisesti rahoitusta opintojen ohjauksesta, kun perusrahoitus integroituu suoritettuihin tutkintoihin.

Ammattikorkeakouluissa puhutaan tulosohjauksen sijasta tavoitesopimuksesta, jotka opetusministeriö ja ammattikorkeakoulut ja niiden ylläpitäjät vuosittain sopivat (tavoiteohjaus). Sopimuksissa on päätetty, että kaikki ammattikorkeakoulut osallistuvat valtakunnallisiin verkostohankkeisiin, joista yksi on opintojen ohjauksen kehittämisprojekti (OPED-EXO, Hämeen amk). Ammattikorkeakouluille myönnetään vuosittain yleisten tuloksellisuuskriteerien mukaan tuloksellisuusrahoitusta. Rahoituksen pohjana oleva mittaristo pohjautuu mm. opetuksen ja opetusmenetelmien kehittymiselle sekä koulutuksen vetovoimaan ja opintojen kulkuun. Näiden teemojen tuloksekkaassa toteutumisessa opintojen ohjauksella on olennainen rooli. Tulevaisuudessa ammattikorkeakoulujen perusrahoitus muuttuu siten, että se pohjautuu opiskelijamäärän lisäksi myös suoritettuihin tutkintoihin. Opintojen kulku ja opiskelijoiden valmistuminen tulevat olemaan uudistuksen myötä entistä tärkeämmässä roolissa.

Opintojen ohjauksen sisällyttäminen opetusministeriön ja korkeakoulujen tulos- ja tavoitesopimukseen näyttää olleen merkittävä tekijä korkeasteen opintojen ohjauksen kehittämiseksi. OECD:n ja EU:n komission joulukuussa 2004 julkaisemassa ohjausalan päätöksentekijöille suunnatussa käsikirjassa tämä menettelytapa mainitaan esimerkkinä ja hyvänä muille jäsenmaille suositeltavana käytäntönä (OECD, 2004). Korkeakoulutasolla asiaan on näin kiinnitetty huomiota ja perustettu kehittämissyömiä tai –yksiköitä kokoamaan aiemmin hajallaan olleita yksittäisiä palveluja. Lisäksi korkeakoulut ovat kiinnittäneet huomiota palautejärjestelmien kehittämiseen.

Opetusministeriön valtakunnalliset verkostohankkeet ovat osoittautuneet hyväksi tavaksi organisoida yhteistä kehittämistyötä. Niissä voidaan yhdistää osaamis- ja kehittämisresursseja sekä välittää hyviä käytäntöjä. Vertaisoppimisenä voidaan mallintaa sekä yksittäisen opiskelijan opiskelun ohjauksen prosesseja että koko palvelujärjestelyä. Tavoitteena ei ole ollut yhtenäistää palveluja vaan etsiä kontekstista riippumattomia ohjausjärjestelyjen yhteisiä tekijöitä.

Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen ohjauksen kehittämishankkeet näyttävät silti toimivan erillisinä. Jatkossa haasteena olisi näiden hankkeiden aikana syntyneiden kehittämisajatusien keskinäinen jakaminen, koska osa opiskelijoiden ohjauksen kysymykset ovat yhteisiä korkeakoulumuodosta riippumatta. Tämän yhteistyön merkitys korostuu kaksivaiheisessa korkeakoulujen tutkintorakenteessa.

## 4 Miten korkea-asteen ohjausta tulisi tulevaisuudessa kehittää?

Korkeakoulut esittivät vastauksissaan opintojen ohjauksen jatkokehittämiseksi useita toimenpiteitä. Kehittämisehdotusten taustalla olevat perustelut ottavat huomioon vuoden 2001 arvioinnin jälkeen tapahtuneen ohjauksen aseman muutoksen. Ongelmana on edelleen, että korkeakoulujen vastauksissaan esittämät kehittämistoimenpiteet eivät vielä tuo olennaista muutosta ohjauksen asemaan. Kehittämistoimia esitetään pääosin vain olemassa olevien palvelujen tehostamiseksi. Toimenpide-ehdotuksissa on nähtävissä vielä korjaavan toiminnan jäänteitä ja ohjauksen irrallisuus muusta korkeakoulujen toiminnasta. Ohjauksen tavoitteenasettelu painottaa vastausten mukaan vielä edelleen korkeakoulun aikaisten opintojen suorittamista, eikä opintoja vielä nähdä osana elinikäistä oppimista. Seurannan suunnitteluvaiheessa osa korkeakouluista halusi poistaa kyselylomakkeesta viittauksen elinikäisen ohjauksen tavoitteisiin. Opintojen nopeuttamisen ulkoiset paineet kohdistavat ohjaukselle osin kohtuuttomiakin odotuksia. Ohjauksella odotetaan ratkaistavan jopa koulutustarjonnan toimimattomuudesta johtuvia ongelmatilanteita.

Korkeakoulujen esittämien kehittämisehdotuksien toteuttamismahdollisuuksia voidaan tehostaa tarkastelemalla niitä kehikossa, joka kokoaa yhteen ohjausjärjestelyjen eri ulottuvuuksia sekä asiakkaalle näkyvien palvelujen osalta että niiden taustalla tarvittavien suunnitteluprosessien osalta (Kasurinen 2004, Hakulinen & Kasurinen 2002; Kasurinen & Vuorinen 2003). Ulottuvuuksia on yhteensä kahdeksan, ja ohjausjärjestelyjen suunnittelu vaatii kaikkien ulottuvuuksien yhtäaikaista huomioon ottamista. Lähtökohta on, että ohjaustoimintaa suunnitellaan yhteistyössä kaikkien toimijoiden kesken ja että suunnitelmaa tehtäessä mietitään, mikä on se konteksti, jossa ohjaustyötä tehdään, ja mitkä ovat ne tarpeet, joihin tällä työllä pyritään vastaamaan. Ulottuvuuksien avulla voidaan myös määritellä ja rajata ohjauksen tavoitteet sellaisiksi, jotta ne voidaan olemassa olevilla resursseilla saavuttaa.

Ensimmäinen ulottuvuus kattaa **ohjauksen toimintapolitiikan ja ohjauksen järjestämistä koskevan julkisen päätöksenteon**. Ohjauksen merkitys tulkitaan usein vain opintojen nopeuttamiseen liittyvänä tekijänä, ja ohjauksen suunnittelu käynnistetään sen jälkeen, kun keskeisimmät opetusjärjestelyjä tai tietohallintoa koskevat kokonaisratkaisut on jo tehty. Toimivan ohjauksen yhteydet korkeakoulun tuloksellisuuteen tai alueelliseen toimintakykyyn ovat jääneet vähemmälle tarkastelulle. Ohjausjärjestelyjen kehittämi-

nen on merkittävä osa työnantajien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä opetuksessa että tutkimuksessa.

Korkeakouluilla on mahdollisuus itse ratkaista ohjauksen käytännön järjestelyjä koskevat kysymykset valtakunnallisten koulutus- ja työvoimapoliittisten linjausten perusteella ja tulosneuvotteluissa määriteltyjen kokonaisresurssien perusteella. Korkeakoulujen ohjauksen toimintapolitiikan perusteet, arvot ja periaatteet tulisivat olla julkisia ja linjauksia koskevien päätösten tulisi pohjautua eri tahoilta kerättyyn resusointia, prosessia ja tuloksellisuutta koskevaan tietoon ja sen analyysiin. Päätöksentekojärjestelmän tulisi olla selkeä ja läpinäkyvä, jotta eri osapuolilla on tiedossa päätöksentekoon osallistuvat tahot ja heidän vastuualueensa. Läpinäkyvyyttä voidaan tehostaa henkilöstökoulutuksella. Korkeakoulukohtaisessa päätöksenteossa ohjauksen järjestämisen lähtökohdat tulisi integroida alusta alkaen opetusta, tutkimusta ja yhteiskunnallista palvelutehtävää koskevaan strategiatyöhön. Vastaavasti korkeakoulujen tietostrategiassa tulisi tarkastella, miten kustannustehokkaimmin voisi koota, tuottaa, ylläpitää ja välittää ohjausjärjestelyjen hallinnoinnissa ja itse ohjauksessa tarvittavaa tietoa.

Opetusministeriö ilmoittaa vastauksessaan, että se saa korkeakoulujen ohjauksen kehittämistä koskevaa päätöksentekoaan varten tarvitsemansa tiedon useammasta lähteestä. Toisaalta ministeriö ilmoittaa, että se ei systemaattisesti kerää palautetietoja. Ministeriö voi tarvittaessa nimittää työryhmän tai teettää selvityksiä. Työryhmät pystyvät tuottamaan tietoa yksittäisiin kysymyksiin, mutta harvoin työryhmien toiminta muodostaa systemaattisen jatkumon. Kansallista korkea-asteen ohjauksen kehittämistä voisi tehostaa kohdentamalla tutkimusrahoitusta yksikölle, jonka kansallisena tehtävänä olisi keskittyä sellaisen strategisen kokonaissuunnittelun tietovarannon jäsentämiseen, joka toimisi päätöksenteon pohjana. (OECD 2004b) Kansallisten raportoinnin rinnalla tämä tietovaranto tukisi korkeakoulujen oman itsearviointin kehittämistä.

**Kontekstuaalinen ulottuvuus** ja toimintapoliittinen ulottuvuus liittyvät toisiinsa. Kontekstuaalinen ulottuvuus sisältää yleisten toimintapoliittisten näkökulmien lisäksi ne konkreettiset päätökset, normit ja säädökset, jotka ohjaavat kansainvälisesti, valtakunnallisesti ja korkeakoulukohtaisesti tutkimusta, opetusta ja ohjausta. Ohjaus- ja opetustyön resurssien käyttötapa ja -määrä vaihtelevat korkeakouluittain, ja yksikön koko tai tiedekuntien ja koulutusohjelmien määrä vaikuttavat ohjauksen kontekstiin. Vastaavasti elinkeino- ja työelämän sekä korkeakoulun välisen yhteistyön mahdollisuudet ovat kytköksissä alueen kokoon ja elinkeinorakenteeseen.

Suomalaiset korkeakoulut ovat osa eurooppalaista korkeakoulujärjestelmää, ja kaksiportaisen tutkinnon ehdot ja mahdollisuudet tulee ottaa ohjauk-

sen näkökulmasta huomioon jo tutkintojen suunnitteluvaiheessa. Virtuaaliammattikorkeakoulun, virtuaaliyliopiston ja JOO-sopimusten kautta edistettävä korkeakoulujen keskinäinen yhteistyö lisää osaltaan ohjauksen kysyntää ja tarvetta, ja opetusta koskevien sopimusten rinnalla on tarve myös ohjausjärjestelyjä koskeviin sopimuksiin. Korkeakoulujen tulisi sopia yhteisistä perusratkaisuista, jotta resurssien käyttö olisi optimaalista ja yhteisellä opetustarjonnalla mahdollistetaan opintoihin riittävä valinnaisuus.

**Systeminen ulottuvuus** sisältää kontekstin, jossa ohjausta toteutetaan. Opetuksen ja ohjauksen järjestelyjä tulisi pohtia kokonaisvaltaisesta näkökulmasta, jossa korkeakoulun toimintakulttuuri, toimintaa ohjaavat arvot, laadukas tutkimus- ja kehittämistyö sekä käsitys oppimisesta ja opettamisesta nähdään ohjaustyön kehittämisen lähtökohtana. Korkeakoulutasolla tulisi pohtia, miten tutkintorakenteet, opetussuunnitelma, opetus ja opetuksen tarjonta on järjestetty tukemaan opiskeluprosessia ja henkilökohtaisia opintosuunnitelmia. Organisaatiotasolla ohjausjärjestelyihin vaikuttaa myös, minkälainen henkilöstö korkeakoulussa on, minkälaista ohjauksellista osaamista heillä on ja miten moniammatillista asiantuntijuutta hyödynnetään. Opetusjärjestelyillä mahdollistetaan erilaisten ohjausmenetelmien käyttö ja ohjaukseen osallistuvan henkilöstön kustannustehokas toiminta. Opiskelijatasolla tulisi pohtia, minkälaisia valinnanmahdollisuuksia hänellä on ja miten yksilöllinen opintopolku hänen on mahdollista rakentaa.

Lainsäädännön mukaan yliopistoilla on velvoite järjestää opetus ja opintojen ohjaus siten, että tutkinto on suoritettavissa määräajassa. Tavoitteen saavuttamiseksi korkeakouluilla on kaksi strategiavaihtoehtoa. Velvoite on helppompi toteuttaa, jos koulutusohjelmissa opiskelijoiden valinnaisuus rajataan minimiin, ja ohjauksessa painotetaan tutkintojen nopeaa suorittamista. Tilanne vaikeutuu, mikäli opiskelijoille sallitaan opinto-ohjelmaan nykyisen koulutuspolitiikan korostamia yksilöllisiä asiantuntijuuden painotuksia eri tieteenaloilta. Opintotarjonnan ja opetuksen kokonaissuunnittelu täytyy laajentaa yksittäisestä laitoksesta tai koulutusohjelmasta koskemaan koko korkeakoulun tarjontaa ja sen logistiikkaa. Ohjaukselliset kysymykset kumuloituvat, mitä enemmän yksilöllisiä valintoja sallitaan. Samalla korostuu myös opiskelijoiden omien suunnittelutaitojen ja omia valintoja koskevan itsearvioinnin merkitys. Akateeminen vapaus edellyttää myös vastuun oppimisesta.

Perinteisen yksilökeskeisen ohjauksen tehostaminen ei kuitenkaan tarjoa vastausta kuin osaan korkeakoulun ongelmista. Korkeakoulujen vastauksissa on nähtävissä siirtymistä ohjauksen laajempaan tulkintaan ja ohjauksen aseman uuteen jäsenyykseen. Tämä on vahvemmin nähtävissä ammattikorkeakoulujen vastauksissa ja ohjauksen kokonaissuunnitelmissa. Ohjauksen palautejär-

jestelmiä on kehitetty osana korkeakoulujen kokonaissuunnittelua. Yliopistot ovat vasta siirtymässä tähän suuntaan.

**Aikaulottuvuus** toimii opiskelijoille näkyvien palvelujen ja ohjausjärjestelyjä koskevan kokonaissuunnittelun rajapintana, jota voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin aikaulottuvuus sisältää opiskelijan polun eri vaiheet yksittäisessä korkeakoulussa. Ohjauksen järjestämisen näkökulmasta on tärkeää organisaatiotasolla suunnitella, miten ohjaustoimintaa toteutetaan opintoihin valintavaiheessa, opintojen aloitusvaiheessa, opintojen aikana ja opintojen päättövaiheessa. Suunnittelun lähtökohtana tulisi olla, minkälaisia ohjauksellisia tarpeita opiskelijoilla voi olla opintojen kuluessa. Ohjauksen tavoitteena on opiskelijoiden itsenäisyyden tukeminen ja vastuun ottaminen omista opinnoista. Samalla tulisi kehittää opintojen etenemisen seurantaan tukevia työvälineitä sekä opiskelijoiden omaan että henkilökunnan käyttöön. Nämä seurantajärjestelmät tukisivat opiskelijoiden omien itsearviointitaitojen kehittämistä ja takaisivat sen, että mahdolliset ongelmatilanteet opinnoissa havaitaan riittävän ajoissa. Opintojen mahdollisesti keskeytyessä esim. väärin valintojen takia voidaan tehokkaammin selvittää uusia ratkaisuja tai vaihtoehtoja.

Toiseksi aikaulottuvuus voidaan nähdä elinikäisen oppimisen jatkumoa, joka muodostuu yksilön koko opiskelu- ja työurasta. Siirtyminen kouluasteelta toiselle tai koulutuksesta työmarkkinoille ovat elinikäisen oppimispolun merkittäviä nivelvaiheita, joissa tarvitaan systemaattisia ja kontekstiin sopiviksi rakennettuja malleja, jotka toimivat riippumatta siitä, ketkä ohjaustyötä toteuttavat. Korkea-asteelle siirtyvillä nuorilla ja aikuisilla tulisi olla riittävästi oikeaa tietoa siitä, minkälaisia vaihtoehtoja heillä on opiskelussa tai työelämässä. Koulutuksen markkinointi on käytännössä ensimmäinen ohjausinterventio, ja sen tulisi perustua olemassa olevien opiskelumahdollisuuksiin. Hakijoille suunnattujen brandien täytyy kestää ohjauseettinen tarkastelu, koska brandit ovat osa korkeakoulun ohjausta. Toisen asteen ammatillisen ja korkea-asteen koulutuksen yhtenä ohjausmuotona on ura- ja rekrytointipalvelujärjestelmä, joka toimii kuitenkin turhan usein irrallaan muusta ohjaustoiminnasta. Nivel- ja siirtymävaiheiden ohjauksen ja seurantamenetelmien edellyttää erilaisien toimivien verkostotyömallien kehittämistä.

**Työnjaollinen** ulottuvuus ohjauksessa edellyttää, että ohjauksen eri sisältöjen osalta (psykososiaalinen tuki, ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus, oppimisen ja opiskelun ohjaus) tulisi ohjausjärjestelmää suunniteltaessa tehdä selkeä työnjako. Korkeakoulujen tulisi määritellä, mitkä toiminnot (esim. opiskelijapalvelut, kv. palvelut, ura- ja rekrytointipalvelut, opiskelun ohjaus) ohjauksen suunnittelussa, arvioinnissa ja asiakaspalvelussa kannattaa korkeakoulun sisällä keskittää, ja mitä palveluja tuotetaan tiedekunnissa tai koulutusohjel-

missa. Korkeakoulun sisäisen yhteistyön ja koordinaation lisäksi pitäisi määrittellä yhteistyömuodot ja -mallit korkeakoulun ulkopuolisten eri hallinnonalojen edustajien kanssa.

Ohjausjärjestelyjen kehittämisessä on nähtävissä korkeakoulujen vastauksissa kaksi teemaa. Osa korkeakouluista oli käynnistänyt oppimiskeskusten tai opintojen kehittämissyksiköiden rakentamisen myös ohjauksen näkökulmasta. Suunnitelmien mukaan keskuksset voivat itse toimia asiakaspalvelupisteinä, resurssikeskuksina ohjauksen koordinaattoreina tai korkeakoulun yhteisten materiaalien tuottajina. Nämä keskitetyt palvelut voivat pitkällä aikavälillä tukea palvelujen pysyvää laadunvarmistusta.

Ammattikorkeakoulut ja yliopistot voisivat tuottaa myös yhteistyössä alueellisia ohjauksen verkostomaisesti toimivia asiantuntijapalveluita korkeakoulujen yhteiskunnallisena palvelutehtävänä. Kysymyksessä ei olisi uusien yksiköiden rakentaminen, vaan olemassa olevien resurssien alueellinen uudelleenorganisointi ja voimavarojen yhdistäminen poikkihallinnollisesti. Keskuksset voisivat tukea myös alueella toimivia yrityksiä henkilöstön kehittämisessä tai selvittää, miltä osin palvelujen rahoitus pohjaa voisi laajentaa. Samalla vähennettäisiin päällekkäistä kehittämistyötä ja tehostettaisiin alueella olevien rinnakkaisten ura- ja rekrytointipalvelujen toimintaa. Keskuksset toimisivat ohjausta koskevan paikallisen päätöksenteon tukena. Lisäksi keskuksset tarjoaisivat oppimisympäristön eri tieteenalojen opiskelijoille työharjoittelupaikkana. Osa korkeakoulujen tutkimushankkeista tai opinnäytteistä voisi kohdentua näiden sisäisten tai alueellisten palveluprosessien kehittämiseen. Toiminnan kehittäminen integroitaisiin korkeakoulujen ja ministeriön välisiin tulos- ja tavoitesopimuksiin. Tämän tyyppisiä monipalvelukeskuksia (One-Stop Career Center) on 1990-luvulla perustettu esim. yhdysvalloissa korkeakoulujen yhteyteen (Sampson & Reardon 1998).

Toisena vahvana kehittämissuuntana oli koko henkilökunnan ohjauksellisen työtöteen ja vastuun vahvistaminen. Tavoitteena on hajauttaa ohjaus koko koulutusrakenteen sisälle. Tähän kehittämislinja edellyttää ohjauksen määrittämisen ja -resurssoinnin määrittämistä henkilöstön vuotuisiin toimenkuviin ja työsuunnitelmiin. Opintojen henkilökohtaistaminen kirjataan opittavana sisältönä myös opetussuunnitelmiin. Kokonaisvastuuta ohjauksesta jaennetaan systemaattisilla ohjaajien ja opiskelijoiden sekä ohjaajien ja ohjauksesta suunnittelusta vastaavien tahojen kanssa käytävillä kehityskeskusteluilla.

Ohjausalan tehtävissä toimivien koulutuksen kehittämiselle näyttää olevan kysyntää. Koulutusta tulisi olla tarjolla eriasteisiin ohjauskysymyksiin eri tehtävissä toimiville. Alan ammattilaisten peruskoulutusta tarvitaan asiakastyöhön liittyvien tehtävien lisäksi korkeakoulujen ohjausjärjestelyjen suunnitte-



luun ja arviointiin. Opintojen henkilökohtaistaminen ja ohjaukselliset työmuodot tulisi integroitua kaikkien kouluttajina toimivien pedagogisiin opintoihin.

**Vastuu-ulottuvuus** ohjauksessa kytkeytyy myös työnjaolliseen ulottuvuuteen. Korkeakoulutasolla tulisi ohjauksen järjestämissuunnitelmassa nimeitä henkilöt, jotka ovat vastuussa ohjauksen järjestämistä koskevasta päätöksenteosta, kehittämisestä, seurannasta ja toteutuksesta. Näiden vastuualueiden sisällöt tulisi kuvata sekä opiskelijalle näkyvien palvelujen että taustalla olevien lähtökohtien osalta. Kun organisaatiossa on tiedossa, miten työnjako ja vastualueet on nimetty, on jokaisen toimijan – henkilöstön uudenkin jäsenen – helpompi tehdä ohjaustyötään. Tehtäväkuvaukset helpottavat myös vuosittaisen henkilökohtaisen työvelvollisuuden ja siihen sisältyvien keskeisten tehtäväkokonaisuuksien yleiskuvauksien ja vaativuustasojen määrittelyä sekä henkilökohtaista työssä suoriutumisen arviointia. Vastuuseen kuuluu myös ohjauksesta vastaavaan henkilöstön oman asiantuntijuuden rajojen tunnistaminen. Opiskelijan näkökulmasta vastuu-ulottuvuus lisää palvelujen läpinäkyvyyttä, ja on ikään kuin tuoteseloste siitä, mitä palvelua hän on oikeutettu saamaan tai voi odottaa saavansa kultakin taholta.

**Sisällöllinen** ulottuvuus kattaa erilaiset ohjaustoiminnan tehtävät ja kohteet. Ohjauksen sisällöt määrittävät myös työnjakoa ja vastuita (esimerkiksi markkinointi, tiedottaminen, neuvonta ja ohjaus eri menetelmin ja kanavin). Ohjauksen sisältöjä voidaan tarkastella myös opiskeluvaiheen mukaan. Sisältöjen suunnittelussa tulisi ottaa huomioon eri käyttäjäryhmien ilmaisemat tarpeet sekä korkeakoulujen omaan toimintaan perustuvat sisällöt. Itse ohjauksen tulisi perustua opiskelijan omiin tavoitteisiin ja sen tulisi olla erillään palvelun tuottajan tai rahoittajan intresseistä. Sisällöt eivät saisi syjiä ketään sukupuolen, iän, etnisen taustan, yhteiskunnallisen aseman, taitojen kykyjen tms. tekijän perusteella (OECD 2004b).

Opintojen aikana ohjauksessa pyritään siihen, että opinnot sujuvat. Korkeakouluissa tulisi kehittää työmuotoja, joiden avulla opintoihin sitoutumista tuetaan, opintojen etenemistä seurataan, ja esiin tuleviin ongelmiin puututaan riittävän ajoissa. Erilaisten opiskelijoiden tarpeet tulisi myös ottaa huomioon. Aikuisopiskelijoiden ohjaus vaatii opiskelijan yksilöllisen elämäntilanteen ja aikaisemman koulutus- ja työhistorian huomioon ottamista opintoja suunniteltaessa.

**Menetelmällinen** ulottuvuus tarkoittaa ohjauksen eri menetelmiä ja välineiden tarkoituksenmukaista ja kustannustehokasta hyödyntämistä. Ohjauksen työmuotojen tulisi perustua opiskelijoiden aktiiviseen osallisuuteen, jossa opiskelijat vahvistavat omia taitojaan, jotka koskevat koulutus- ja urasuunnittelua sekä taitoja toimia erilaisissa elämän nivelvaiheissa myös korkeakoulun

jälkeen. Korkeakoulun fyysiset tilat osaltaan vaikuttavat käytettävissä oleviin menetelmiin. Suuryhmä-, pienryhmä- ja yksilöohjaus ovat yleisimmin käytettyjä ohjauksen muotoja, mutta tieto- ja viestintäteknologian monipuolinen käyttö on koko ajan lisääntymässä eri muodoissaan.

Ohjausmenetelmistä erityisesti eHOPS –työvälineiden kehittäminen sekä ryhmäohjauksen laajempi käyttö nähtiin korkeakoulujen vastauksissa tulevaisuuden haasteina. Pitkän aikavälin kehittämistoimenpiteenä nähtiin eOpinto-toimisto. Verkkotyövälineiltä toivottiin ominaisuuksia, joilla voi samassa järjestelmässä suunnitella opintoja ja seurata opintojen etenemistä portfolioajattelun mukaisesti. Kuitenkin korkeakoulujen vastauksista oli nähtävissä se, että eHOPS –työvälineitä ja digitaalisia portfolioita kehitettiin toisistaan erillisinä hankkeina eri yksiköiden tai tutkijaryhmien omista intresseistä käsin ilman keskinäisiä sisällöllisiä ja teknisiä rajapintoja. Opiskelijan kannalta tulisi pyrkiä yhteen työvälineeseen, jolla voisi suunnitella ja seurata opintoja sekä integroida omaan tavoiteasetteluun ja itsearviointiin myös laadullista urasuunnitelua tukevia osioita. Portfoliotyövälineiden tulisi olla myös integroitavissa ura- ja rekrytointipalvelujen käytössä oleviin verkkopalveluihin. Järjestelmässä tulisi olla myös joustavat kommunikaatiomahdollisuudet ohjaajien ja opiskelijoiden ja työnantajien kesken. Tavoitteena tulisi olla opiskelijaportaali, jossa yhdellä kirjautumisella pääsisi tarjottaviin palveluihin myös eri kieliversioina.

Tieto- ja viestintäteknologian tehokkaan käytön edellytyksenä on se, että kehittämistyö integroidaan korkeakoulujen tietostrategiaan järjestelmäintegraation näkökulmasta ja opiskelijoiden vapaasti käytettävissä on riittävästi kohteita. Esimerkiksi hallinto-ohjelmia pitäisi pystyä kehittämään sellaisiksi, että niillä tuettaisiin opintokokonaisuuksien suunnittelua ja opinto-oppaiden laatimista. Vastaavasti opiskelijat voisivat itse tehdä samaan tietovarantoon pohjautuvalla työvälineellä kurssivalintansa ja tarvittavat muutokset opinto-ohjelmaansa. Korkeakoulu voisi hyödyntää tätä reaaliajassa olevaa tietoa tarvittavien resurssien arvioimisessa tai toteutuneen koulutustarjonnan määrällisessä ja laadullisessa arvioinnissa. Tieto- ja viestintäteknologian ohjauskäytön tehostamista tulee tarkastella sekä ohjausmenetelmien että ohjauspalvelujen palautejärjestelmien kehittämisen näkökulmista.

Tällä hetkellä valtakunnalliset hankkeet tuottavat merkittävää tietoa ja jäsenyyksiä palvelujen järjestämisen tueksi, mutta ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen hankkeet toimivat osin erillään. Vastaavasti korkeakoulujen ura- ja rekrytointipalveluilla on oma aktiivinen verkostonsa, joka osaltaan tukee verkoston sisäistä toimintaa ja tuottaa palveluja opiskelijoille ja työnantajille. Lisäksi Peda-forum tekee ansiokasta työtä ohjauksellisten kysymysten edistämiseksi korkeakoulupedagogiikassa.

Nyt tehty seuranta on osoittanut yksiselitteisesti, että ohjauksen tarve on edelleen kasvanut korkea-asteella ja palvelujen kehittämiseen on kiinnitetty huomiota sekä opetusministeriössä että korkeakouluissa. Kehittämistyölle on otollinen ajankohta, koska uudistuneita tutkintorakenteita otetaan parhaillaan käyttöön. Tilanne on myös kriittinen, koska nyt tehtävät strategiaratkaisut vaikuttavat sekä ohjaukseen että ohjauksen toimintaedellytyksiin jatkossa. Nyt tehtävät toiminnalliset ratkaisut tulevat muovaamaan ohjaukäytäntöjä kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirryttäessä. Yksilöllisiä asiantuntijuuden painotuksia sallivat tutkintorakenteet ja niiden toteutusta tukevat ohjausjärjestelyt tulisikin suunnitella samanaikaisesti.

Korkeakoulujen opintojen ohjauksen kehittämisessä tulisi arviointityöryhmän mukaan ottaa huomioon kaksi painotusta. Korkeakoulujen tulisi edelleen jatkaa vuoden 2001 arvioinnissa tehtyjen suositusten mukaista kehittämistyötä ohjauksen näkyvien palvelujen osalta. Korkeakoulut ovat vakavissaan panostaneet kehittämistyöhön, ja tätä ei kannata jättää kesken vaikka kaikkia tuloksia ei vielä ole nähtävissä. Pitkäjänteiseen kehittämistyöhön kuuluu palvelumuotojen monipuolistaminen, ohjauksen saatavuuden ja läpinäkyvyyden parantaminen sekä tätä kautta syntyneiden hyvien käytäntöjen levittäminen. Seurannan perusteella arviointityöryhmä esittää korkeakoulujen ohjauksen jatkokehittämiseksi aiemmille suosituksille seuraavia tarkennuksia:

- Opintojen ohjaus tulisi olla olennainen osa korkeakoulujen opetusta
- Henkilökohtaisia opintosuunnitelmia tulisi kehittää portfolioajattelun mukaisesti ottamaan huomioon samanaikaisesti sekä opiskeluun että urasuunnittelun liittyvät tavoitteet
- Ohjausta tulee olla tarjolla vaihtoehtoisin menetelmin, jotta voidaan taroituksenmukaisesti vastata opiskelijoiden eri tarpeisiin.

Toinen merkittävämpi haaste on ohjauksen järjestämistä tukevien työmuotojen systemaattinen kehittäminen alueellisesti ja kansallisesti. Kehittämistyössä tulee ottaa huomioon opiskelijoiden elinaikaisten opiskelu-, urasuunnittelu- ja elämänhallintataitojen tukemisen lisäksi ohjauksen yhteydet korkeakoulujen koulutukseen, tutkimukseen ja yhteiskunnalliseen palvelutehtävään. Taustalla on elinaikaisen oppimiseen integroituvan ohjauksen merkitys kansalliselle kilpailukyvyille ja elinvoimaisuudelle. Ohjauksen strategisen suunnittelun jatkokehittämiseksi arviointiryhmä esittää seuraavat tarkennukset aiemmille suosituksille:

- Korkeakoulujen tulee kehittää ohjauksen arviointimuotoja, jotka integroidaan koko korkeakoulun pysyvään laadunvarmistukseen.
- Ohjauksen strategisen kehittämisen perustaksi tutkimus- ja arviointitietoa ohjauspalveluista tulisi opiskelijoiden ja ohjaushenkilöstön lisäksi koota korkeakoulujen hallinnon edustajilta, työnantajilta ja muilta sidosryhmiltä.
- Korkeakoulujen tietostrategian ja -järjestelmien kehittämisessä tulee ottaa huomioon ohjaukselliset kysymykset samanaikaisesti opetuksen suunnittelun, opetuksen toteutuksen ja opiskelijahallinnon näkökulmasta.
- Ohjauspalvelujen toteuttamiseen ja kehittämiseen varattava rahoitus tulee sisällyttää opetusministeriöiden ja korkeakoulujen tulossopimuksiin.
- Korkeakoulujen ohjausta koskevan julkisen päätöksenteon tueksi tulee varmistaa luotettava ja pysyvä tietoperusta.

## Lähteet

- Hakulinen R. & Kasurinen, H. 2002. Ohjaus ammattikorkeakouluopiskelijoiden palvelujärjestelmänä – luonnos ohjauksen kehittämiseksi Hämeen ammattikorkeakoulussa.
- Kasurinen, H. 2004. Ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Teoksessa: H. Kasurinen (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksissa. Helsinki: Opetushallitus. 40-56.
- Kasurinen, H. & Vuorinen, R. 2003. Initiatives generated by the results of national evaluations on guidance provision. Teoksessa H. Kasurinen & U. Numminen (toim.) Evaluation of educational guidance and counselling in Finland. Evaluation 5/2003. Opetushallitus. Helsinki
- Laki yliopistolain muuttamisesta 556/2005.
- Moitus, S., Huttu, K., Isohanni, I., Lerkkanen, J., Mielityinen, I., Talvi, U., Uusi-Rauva, E. & Vuorinen, R. 2001. Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 13. Helsinki.
- OECD. 2004a. Career guidance and public policy: Bridging the gap.
- OECD. 2004b. Career guidance: A handbook for Policy Makers
- Opetusministeriö. 2003. Koulutus ja tutkimus vuosina 2003–2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.
- Sampson, J. P., Jr., & Reardon, R. C. (1998). Maximizing staff resources in meeting the needs of job seekers in one-stop centers. *Journal of Employment Counseling*, 35, 50–68.
- Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 15.5.2003/352

## LIITE 1: Opintojen ohjauksen seuranta-arviointi

### Kysely

15.5.2005

Korkeakoulujen arviointineuvostossa (KKA) valmistui vuonna 2001 arviointiraportti 'Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa'. Projektiin liittyen KKA on päättänyt tehdä kevään 2005 aikana myös seuranta-arvioinnin kyseisestä arvioinnista. Seuranta-arviointi perustuu korkeakouluille ja opetusministeriölle tehtäviin kyselyihin. Kysymyksessä ei ole uusi arviointi vaan seuranta analysoi aikaisemman arvioinnin suosittelun aiheuttamaa muutosta.

Tässä seuranta-arvioinnissa opintojen ohjaus määritellään osaksi elinikäistä ohjausta. Euroopan unionin ministerineuvoston 28.5.2005 hyväksymän päätöslauselman<sup>2</sup> mukaan elinikäiseen oppimiseen liittyvällä ohjauksella tarkoitetaan erilaisia toimia, joiden avulla kaikenikäiset kansalaiset voivat määritellä valmiutensa, taitonsa ja kiinnostuksensa missä tahansa elämänvaiheessa, tehdä koulutukseen ja ammattiin liittyviä päätöksiä sekä hallita yksilöllistä kehityskaartaan oppimisessa, työssä ja muussa sellaisessa toiminnassa, jossa valmiuksia ja taitoja opitaan ja/tai käytetään. Esimerkkejä kyseisistä toimista ovat tietojen ja neuvojen antaminen, opinto-ohjaus, tietojen ja taitojen arviointi, opastus, neuvottelu, päätöksenteko- ja uranhallintataitojen opettaminen. Jäsenvaltioissa käytetään monenlaisia termejä kuvaamaan näihin toimiin liittyviä palveluja, mm. opinto-, ammatti- tai uraohjaus, ohjaus ja opastus, uraohjaus/-opinto-ohjauspalvelut.

Korkea-asteen kontekstissa päätöslauselman mukaiseen määritelmään sisältyvät esim. opintotoimistojen opiskelijapalvelut, ura- ja rekrytointipalvelut, kansainväliset asiat, tiedekuntien ja laitosten ohjauspalvelut sekä opiskelijaterveydenhuolto. Seurannassa käytetään termiä 'opintojen ohjaus' tarkoittamaan kaikkia näitä tarjonnan muotoja.

Opintojen ohjauksen arvioinnin seuranta koskee *perustutkintoon johtavien opintojen ohjausta*. Näin ollen esimerkiksi tutkintoon sisältyvien kieliopintojen ohjaus, avoimien yliopisto- ja ammattikorkeakouluopintojen ohjaus tai jatkotutkintoon johtavien opintojen ohjaus rajataan hankkeen ulkopuolelle. Myöskään muut opiskelijapalvelut, kuten atk-, kirjasto- tai terveydenhoitopalvelut eivätkä ura- ja rekrytointipalvelut ja kansainvälisten asiain palvelut ole sinänsä arvioinnin kohteena, vaikka niissä tapahtuvaa ohjausta sivutaankin. Samoin hankkeen ulkopuolelle rajataan opiskelupaikan valintaa edeltävä ohjaus. Rajaus on vastaava kuin vuonna 2001 toteutetussa korkea-asteen opintojen ohjauksen arvioinnissa

Alla ovat erilliset vastauslomakkeet korkeakoulujen opiskelija- ja ylioppilaskunnille, korkeakoulujen hallinnon ja ohjaushenkilöiden edustajille sekä opetusministeriön edustajille.

<sup>2</sup> Euroopan unionin neuvosto. 2004. Ehdotus: Neuvoston ja neuvostossa kokoontuvien jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätöslauselma politiikkojen, järjestelmien ja käytäntöjen tehostamisesta elinikäisen ohjauksen alalla Euroopassa. Euroopan unionin neuvosto. 9286/04. EDUC 109. SOC 234. 18. toukokuuta 2004 (OR en)

Ohjeet Internetin kautta tapahtuvasta vastaamisesta on lähetetty suoraan korkeakoulujen arviointitiedon kokoamisesta vastaaville yhteyshenkilöille. Lisätietoja vastaamiseen liittyvistä kysymyksistä Koulutuksen tutkimuslaitoksella (<http://ktl.jyu.fi>) antavat tutkijat Raimo Vuorinen ([raimo.vuorinen@ktl.jyu.fi](mailto:raimo.vuorinen@ktl.jyu.fi)) ja Merja Karjalainen ([merja.karjalainen@ktl.jyu.fi](mailto:merja.karjalainen@ktl.jyu.fi)).

### Kysymykset opiskelija- ja ylioppilaskunnille

Vastausten tallentajan yhteystiedot:

Nimi:

Sähköposti:

1. Miten henkilökohtaisten opintosuunnitelmien laatimisen, toteutuksen ja etene-  
misen arvioinnin ohjaus on järjestetty korkeakoulussanne?
2. Miten opintojen tarjonnalla ja ohjauksella on mahdollistettu se, että opinnot on  
suoritettavissa tavoiteajassa?
3. Millaiset ovat opiskelijoiden mahdollisuudet saada riittävästi opintojen ohjaus-  
ta?
4. Miten opintojen ohjaus kattaa kaikki opiskelijan opintojen eri vaiheet (ennen  
opintojen alkua, alkuvaihe, keskivaihe, opinnäytteen laadinta ja työelämään siir-  
tyminen)?
5. Miten opintojen ohjaus kattaa ohjauksen seuraavia osa-alueita (oppiminen ja  
opiskelu, ammatillinen suuntautuminen ja persoonallisuuden kehittyminen)?
6. Miten opintojen ohjauksessa käytetään ryhmäohjausta ja verkko-ohjausta (Int-  
ranet ja Internet)?
7. Millaista koulutusta korkeakoulussanne järjestetään opintojen ohjaustehtävissä  
toimiville opetus- ja ohjaushenkilöstölle sekä opiskelijatuutoreille?
8. Onko korkeakoulussanne laadittu kokonaisstrategiaan perustuva opintojen oh-  
jaussuunnitelma, jossa on määritelty ohjauksen tavoitteet ja sisällöt?
  - a. on laadittu
  - b. ei ole laadittu
- jos on, niin oletteko opiskelijajärjestönä olleet valmistelemassa kokonaisstrate-  
giaa?
  - d. olemme olleet
  - e. emme ole olleet
- jos olette olleet valmistelemassa kokonaisstrategiaa, mitä näkökulmia olette ot-  
taneet kehittämistyössä esille?
9. Miten opintojen ohjausta tulisi kehittää jatkossa korkeakoulussanne?

## Kysymykset korkeakoulun hallinnolle ja ohjaushenkilöstölle

Vastausten tallentajan yhteystiedot:

Nimi:

Sähköposti:

1. Miten henkilökohtaisten opintosuunnitelmien laatimisen, toteutuksen ja etene-  
misen arvioinnin ohjaus on järjestetty korkeakoulussanne?
2. Miten opintojen suunnittelulla, tarjonnalla ja ohjauksella on mahdollistettu se,  
että opinnot on suoritettavissa tavoiteajassa?
3. Miten henkilökohtaisten opintosuunnitelmien ohjaamisen kysymykset (esim. re-  
surssointi, työmuodot, henkilöstön koulutus) on huomioitu uusien opetussuun-  
nitelmien valmistelussa siirryttäessä uuteen tutkintorakenteeseen?
4. Mitä tietoa korkeakoulu kerää ohjauspalvelujen kysynnästä ja tarpeista?
5. Miten kerätyn tiedon perusteella korkeakoulu arvioi ohjauspalvelujen riittävyyt-  
tä ja kattavuutta suhteessa havaittuun kysyntään ja tarpeeseen eri kohderyh-  
mien osalta?
6. Millaiseksi korkeakoulussanne on määritelty opiskelijoille tarjottavan ohjauksen  
minimimäärä?
7. Miten opintojen ohjauksessa käytetään ryhmäohjausta ja verkko-ohjausta (Int-  
ranet ja Internet)?
8. Millaista koulutusta korkeakoulussanne järjestetään opintojen ohjaustehtävissä  
toimiville opetus- ja ohjaushenkilöstölle sekä opiskelijatuutoreille?
9. Miten korkeakoulussa koordinoidaan ohjauspalvelujen suunnittelua, toteutusta,  
resurssointia sekä palveluja koskevaa tiedottamista?
10. Miten korkeakoulu arvioi ohjauspalvelujen tuloksellisuutta ja laatua?
11. Miten ohjaus integroituu korkeakoulun laadunvarmistukseen?
12. Millainen merkitys opintojen ohjauksella on opintojen suoritusaikoihin?
13. Mitkä tekijät opintojen ohjauksen lisäksi vaikuttavat tutkintojen suoritusai-  
kaan?
14. Onko korkeakoulussanne kokonaisstrategiaan perustuva opintojen ohjaussuun-  
nitelma?
  - a. on
  - b. ei ole
  - jos suunnitelma on olemassa, niin mitkä ovat sen keskeiset lähtökohdat?
  - jos suunnitelma on olemassa, niin millaista tutkimuksellista tietoa käytetään sen  
taustalla?
15. Miten asiakaspalaute on otettu huomioon opintojen ohjauksen kokonaiskehit-  
tämässä?
16. Miten opetusministeriö on ottanut huomioon korkeakoulunne tulossopimuksis-  
sa opintojen ohjauksen kehittämisen?
17. Miten opintojen ohjausta tulisi kehittää jatkossa korkeakoulussanne?



## Kysymykset opetusministeriölle

Vastausten tallentajan yhteystiedot:

Nimi:

Sähköposti:

1. Mikä tehtävä opetusministeriöllä on korkeakoulujen opintojen ohjauksen kehittämisessä?
2. Millainen merkitys opintojen ohjauksella on opintoaikojen kestoon opetusministeriön mielestä?
3. Mitä tietoa opetusministeriö kerää korkeakouluilta ohjauksen kysynnästä ja tarpeista?
4. Miten kerätyn tiedon perusteella opetusministeriö arvioi ohjauspalvelujen riittävyyttä ja kattavuutta suhteessa havaittuun kysyntään ja tarpeeseen eri kohderyhmien osalta?
5. Miten opetusministeriö arvioi korkeakoulujen ohjauspalvelujen tuloksellisuutta ja laatua?
6. Millaista muuta ohjauksen järjestämistä koskevaa tietoa tulisi systemaattisesti kerätä korkeakouluilta?
7. Mikä merkitys opintojen ohjauksella on korkeakoulun tuloksellisuuden ja toimivuuden kannalta?
8. Miten opetusministeriö korkeakoulujen tulosohjauksessa on ottanut huomioon opintojen ohjauksen kehittämisen?
9. Miten opintojen ohjausta tulisi kehittää jatkossa korkeakouluissa?

## LIITE 2: Strategisia kysymyksiä korkea-asteen ohjauksen kehittämiseksi OECD:n ja EU:n jäsenmaissa

Seuraavat strategiset kysymykset pohjautuvat OECD ja EU:n komission joulukuussa 2004 yhteisesti julkaisemaan elinaikaisen ohjauksen järjestämistä ja sen taustalla olevaa päätöksentekoa tukevaan käsikirjaan (OECD 2004).

- Mikä on julkisin varoin rahoitettavien korkea-asteen koulutusorganisaatioiden kaikille opiskelijoille tarjottujen ohjauspalvelujen minimitaso?
- Tulisiko ohjauspalvelujen laatua sekä ohjaushenkilöstön taitoja ja kvalifikaatioita tarkastella osana koko yliopiston laadunvarmistusta?
- Mitä ohjauspalveluja tulisi tuottaa keskitetysti? Mikä on näiden palvelujen suhde opetushenkilöstön tekemään ohjaustyöhön ja opintokokonaisuuksiin mahdollisesti integroitaviin urasuunnittelua tukeviin sisältöihin (esimerkiksi työharjoittelun aikaiseen ohjaukseen)?
- Miten korkea-asteen ohjaus tekee poikkihallinnollista yhteistyötä esim. työhallinnon ja työnantajien kanssa työmarkkinatilanteen ja -trendien huomioimiseksi ohjauksessa?
- Miten ohjaus tulisi integroida opetukseen ja eri laitosten ja yksiköiden koulutusohjelmiin?
- Miten koulutusohjelmissä voitaisiin edistää urasuunnittelutaitojen kehittämistä ja portfolioiden käyttöönottoa?
- Mitä tietoa tulisi koota ohjauksen tuloksellisuudesta (esim. opintojen jälkeisestä sijoittumisesta, opintojen keskeyttämisistä, keskeyttäneiden sijoittumisesta, keskeyttämisten kustannuksista)? Miten tätä tietoa voidaan käyttää opiskelijoille ja hakijoille suunnattujen palvelujen kehittämiseksi?
- Miten opiskelijat, työnantajat tai muiden sidosryhmien edustajat voisivat olla kehittämässä ohjauspalveluja?
- Miten julkisen päätöksenteon tai tulossopimusten avulla voidaan tehostaa tähän saakka hyvin autonomisesti toimineiden korkea-asteen koulutusorganisaatioiden ohjauspalveluja?
- Miten erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaus varmistetaan korkea-asteella (esim. aikuisopiskelijat, erityistä tukea tarvitsevat, vähävaraiset opiskelijat, ulkomaalaiset opiskelijat, opintonsa keskeyttämistä pohtivat opiskelijat)?

Käsikirjassa esitetään myös strategisia vaihtoehtoja kysymyksiin vastaamiseksi. Jäsenmaat voivat arvioida, mitkä seuraavista vaihtoehtoista poluista vastaisi jäsenmaan tämän hetkistä korkea-asteen ohjauksen kehittämisvaihetta tai yhteiskuntarakennetta.

- Jäsenmaiden tulisi käynnistää kansallinen korkea-asteen ohjauksen tila-arviointi.
- Kansallisen arvioinnin toteutuksessa käytettävä arviointikehikko tulisi kehittää siten, että sitä voidaan hyödyntää sekä kansallisen tila-arvioinnin että koulutus-

organisaation itsearvioinnin näkökulmasta. Arviointitietoa tulisi koota sekä entisiltä että nykyisiltä opiskelijoilta, työnantajilta, sidosryhmien edustajilta, tiedekuntien jäseniltä sekä opiskelijoiden perheiltä. Tiedon analysoinnissa tulisi tarkastella, miten erityisryhmien tarpeisiin on pystytty vastaamaan.

- Korkea-asteen ohjauksesta vastaavan henkilöstön kvalifikaatiot tulisi kartoittaa sekä käynnistää tarvittava alan perus- ja täydennyskoulutus.
- Ohjauspalvelujen rahoitus tulee sisällyttää korkea-asteen koulutuksen kokonaisrahoitukseen liittämällä palvelujen kehittäminen organisaation kokonaistuloksellisuuteen, strategiseen kokonaissuunnitteluun tai laadunvarmistukseen.
- Valmistuneiden opiskelijoiden sijoittumista ja eri alojen työllisyyttä koskevan tiedon kokoaminen tulisi varmistaa. Tämä tieto tulisi olla helposti saatavilla hakijoille, nykyisille opiskelijoille, työnantajille, tiedekuntien jäsenille ja hallinnon edustajille.
- Korkea-asteen organisaatioiden tulisi arvioida keskeyttämisten tai opintojen viivästymisen vaikutukset koulutusyksikön kokonaisrahoitukseen. Samalla tulisi seurata opintojen alkuun sijoittuvien ja opintojen aikana tuotettavien ohjauspalvelujen kustannustehokkuutta tästä näkökulmasta.
- Ajantasaisen ja tarkoituksenmukaisen työmarkkinatietouden tuottamiseksi tulisi perustaa kansallinen korkea-asteen ohjauksen kansallinen verkosto, jossa olisi mukana myös työhallinnon ja eri sidosryhmien edustajia.
- Palveluja tulisi tuottaa eri asiakasryhmien tarpeisiin niihin erikseen varattujen määrärahojen turvin.
- Innovatiivisten palvelujen kehittämistä tulisi tukea erityisesti niiden käynnistysvaiheessa.

## TIIVISTELMÄ

### Julkaisija

Korkeakoulujen arviointineuvosto

### Julkaisun nimi

Opintojen ohjaus korkeakouluissa –seuranta 2005

### Tekijät

R. Vuorinen, M. Karjalainen, H. Myllys, U. Talvi, E. Uusi-Rauva & K. Holm

### Tiivistelmä

Korkeakoulujen arviointineuvosto käynnisti 14.2.2004 Opintojen ohjaus korkeakouluissa –seurannan. Arviointiprojekti toteutettiin jatkona vuonna 2001 valmistuneelle Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa –projektille. Seuranta pohjautui korkeakoulujen itsearviointeihin. Lisäksi se kytkeytyi vahvasti aikaisemmin tehtyyn arviointiin ja etenkin siinä annettuihin kahdeksaan keskeiseen kansalliseen suositukseen. Seurantaan osallistumista ei rajattu aikaisemmassa arvioinnissa mukana olleisiin korkeakouluihin, vaan kaikille annettiin mahdollisuus osallistua seurantaan. Näin haluttiin korostaa seurannan toiminnan kehittävää roolia. Seurantaan osallistui 18 ammattikorkeakoulua ja 10 yliopistoa.

Seuranta osoitti, että ohjauksen tarve on edelleen kasvanut korkea-asteella ja palvelujen kehittämiseen on kiinnitetty huomiota sekä opetusministeriössä että korkeakouluissa. Korkeakoulujen opintojen ohjauksen kehittämisessä tulisi arviointityöryhmän mukaan ottaa huomioon kaksi painotusta.

- 1) Korkeakoulujen tulisi edelleen jatkaa vuoden 2001 arvioinnissa tehtyjen suositusten mukaista kehittämistyötä ohjauksen näkyvien palvelujen osalta. Seurannan perusteella arviointityöryhmä esittää korkeakoulujen ohjauksen jatkokehittämiseksi aiemmille suosituksille seuraavia tarkennuksia:
  - Opintojen ohjaus tulisi olla olennainen osa korkeakoulujen opetusta.
  - Henkilökohtaisia opintosuunnitelmia tulisi kehittää portfolioajattelun mukaisesti ottamaan huomioon samanaikaisesti sekä opiskeluun että urasuunnittelun liittyvät tavoitteet.
  - Ohjausta tulee olla tarjolla vaihtoehtoisin menetelmin, jotta voidaan tarkoituksenmukaisesti vastata opiskelijoiden eri tarpeisiin.
- 2) Ohjauksen järjestämistä tukevia työmuotoja on kehitettävä systemaattisesti, alueellisesti ja kansallisesti. Ohjauksen strategisen suunnittelun jatkokehittämiseksi arviointiryhmä esittää seuraavat tarkennukset aiemmille suosituksille:
  - Korkeakoulujen tulee kehittää ohjauksen arviointimuotoja, jotka integroidaan koko korkeakoulun pysyvään laadunvarmistukseen.
  - Ohjauksen strategisen kehittämisen perustaksi tutkimus- ja arviointitietoa ohjauspalveluista tulisi opiskelijoiden ja ohjaushenkilöstön lisäksi koota korkeakoulujen hallinnon edustajilta, työnantajilta ja muilta sidosryhmiltä.
  - Korkeakoulujen tietostrategian ja -järjestelmien kehittämisessä tulee ottaa huomioon ohjaukselliset kysymykset samanaikaisesti opetuksen suunnittelun, opetuksen toteutuksen ja opiskelijahallinnon näkökulmasta.
  - Ohjauspalvelujen toteuttamiseen ja kehittämiseen varattava rahoitus tulee sisällyttää opetusministeriöiden ja korkeakoulujen tulossopimuksiin.
  - Korkeakoulujen ohjausta koskevan julkisen päätöksenteon tueksi tulee varmistaa luotettava ja pysyvä tietoperusta.

### Avainsanat

Ohjaus, arviointi, korkeakoulut

## SAMMANDRAG

### Utgivare

Rådet för utvärdering av högskolorna

### Publikation

Uppföljning 2005 av studiehandledningen i högskolorna

### Författare

R.Vuorinen, M. Karjalainen, H. Mylly, U.Talvi, E. Uusi-Rauva & K. Holm

### Sammandrag

Rådet för utvärdering av högskolorna satte den 14 februari 2004 igång projektet Uppföljning av studiehandledningen i högskolorna. Utvärderingsprojektet gjordes som en fortsättning på det utvärderingsprojekt för studiehandledningen som blev klart år 2001. Uppföljningen byggde på högskolornas självvärderingar. Den hade också en stark koppling till den tidigare utvärderingen och i synnerhet till dess åtta centrala rekommendationer på nationell nivå. Deltagandet var inte begränsat till dem som deltagit i den tidigare utvärderingen, utan alla högskolor gavs möjlighet att delta. På detta sätt ville man betona uppföljningens utvecklande roll för verksamheten. I uppföljningen deltog 18 yrkeshögskolor och 10 universitet.

Uppföljningen visade att behovet av vägledning har vuxit ytterligare inom utbildningen på högre nivå och att man både på undervisningsministeriet och i högskolorna har fäst uppmärksamhet vid att tjänsterna utvecklas. Utvecklingen av studiehandledningen vid högskolorna bör enligt utvärderingsgruppen uppmärksamma två prioriteringar.

- 1) Högskolorna bör alltså fortsätta utvecklingsarbetet enligt rekommendationerna i utvärderingen från 2001 i fråga om de synliga handledningstjänsterna. För den fortsatta utvecklingen av handledningen vid högskolorna föreslår arbetsgruppen på basis av uppföljningen följande preciseringar till de tidigare rekommendationerna:
  - Studiehandledningen bör vara en väsentlig del av undervisningen vid högskolorna.
  - Individuella studieplaner bör utvecklas enligt portföljiden med samtidig hänsyn till målen för både studierna och karriärplaneringen.
  - Handledningen skall erbjuda alternativa metoder så att utbudet på ett ändamålsenligt sätt kan möta olika behov hos de studerande.
- 2) Arbetsformer som stöder ordnandet av handledning skall utvecklas systematiskt, regionalt och nationellt. För den fortsatta utvecklingen av den strategiska handledningsplaneringen föreslår utvärderingsgruppen följande preciseringar till de tidigare rekommendationerna:
  - Högskolorna bör utveckla formerna för handledningsutvärderingen och integrera dem i den permanenta kvalitetssäkringen för hela högskolan.
  - Som en grund för den strategiska utvecklingen av handledningen bör forsknings- och utvärderingsdata om handledningstjänsterna samlas in inte bara om de studerande och handledningspersonalen, utan även av företrädare för högskolornas förvaltning, arbetsgivarna och andra intressentgrupper.
  - När högskolornas informationsstrategier och -system utvecklas bör samtidig hänsyn tas till handledningsfrågorna ur den synvinkel som gäller planeringen och genomförandet av undervisningen samt studerandeförvaltningen.
  - Finansieringen som behövs för att genomföra och utveckla handledningstjänsterna bör ingå i resultatavtalen mellan undervisningsministeriet och högskolorna.
  - Till stöd för det offentliga beslutsfattandet när det gäller högskolornas handledning bör en tillförlitlig och permanent informationsgrund garanteras.

### Nyckelord

Handledning, utvärdering, högskola

## ABSTRACT

### Published by

The Finnish Higher Education Evaluation Council

### Name of publication

Study guidance in higher education institutions – follow-up 2005

### Author

R. Vuorinen, M. Karjalainen, H. Mylly, U. Talvi, E. Uusi-Rauva & K. Holm

### Abstract

On 14 February 2004 FINHEEC launched the follow-up entitled *Study guidance in higher education institutions*. This evaluation project was a continuation of the *Evaluation of study guidance in higher education institutions* (HEIs), finalised in 2001. The follow-up was based on self-evaluations of HEIs. It was also closely linked to the earlier evaluation, and, in particular, to the eight focal national recommendations contained in it. The follow-up evaluation was not limited to HEIs that had been involved in the earlier project but all interested HEIs had a chance to participate. This choice was motivated by the aim to highlight the role of the follow-up in developing operations. Eighteen polytechnics and 10 universities took part in the follow-up.

The project showed that the need for guidance has further increased in the higher education institutions, and both the Ministry of Education and the institutions have focused on the development of guidance services. The evaluation team finds that the study guidance operations in HEIs should be developed based on two main premises.

- 1) HEIs should continue to develop the visible services in line with the recommendations of the 2002 evaluation. Based on its follow-up work, the evaluation team would like to sharpen the focus of the earlier recommendations in order to further develop the study guidance given at HEIs:
  - Study guidance should be an integral part of teaching at HEIs.
  - The individual study plans should be developed in line with the portfolio thinking so that they would address both the study-related and career planning objectives at the same time.
  - Guidance should be offered through alternative methods to meet the student needs appropriately.
- 2) The work methods supporting guidance arrangements must be developed in a systematic way, both regionally and nationally. Concerning improved strategic planning of guidance, the evaluation team also presented the following more focused versions of the earlier recommendations.
  - The HEIs should develop the guidance evaluation practices which should be integrated in the permanent quality assurance system employed at HEIs.
  - To lay a foundation for the strategic development of guidance, research and evaluation data on guidance services should be collected not only from students and guidance staff, but also from HEI administration, employers and other stakeholders.
  - When developing the information strategy and systems of HEIs, guidance issues must be considered at the same time from teaching planning and implementation and student administration perspectives.
  - The funding required for the implementation and development of guidance services must be included in the performance agreements between the Ministry of Education and HEIs.
  - To support the public policy-making regarding guidance in the HEI, we should ensure that there is a reliable and permanent information base available for the decision-makers.

### Keywords

Guidance, evaluation, higher education institutions